

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 89 - no. 1 - januari 1987

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**

Opgericht 1897

Redactie

Ir. J. Wesdorp
(hoofdredacteur, 05716-231)
mevr. J.M.A. Pos
Otto de Kat

Vaste medewerkers

Arjen Neve
Jan van de Veluwe
Ko Zoet

Ledenblad

Oplage 8200
Verschijnt 11x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven

op aanvraag

REDACTIE, SECRETARIAAT en LEDENADMINISTRATIE

VBBN, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422
Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur
Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro

VBBN (vereniging) 84.68.01
Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84
Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897
Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736
Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Drukkerij Modern B.V. Bennekom

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij voor de 1e van de maand, voorafgaande aan de maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook opgaven en betaling van advertenties en Speurbijlages.

jaargang 89 - nummer 1 - december 1987

INHOUD

Nieuwjaarswoord	drs.P.C.Muntjewerf	3
Tips bij gebruik Perizine	C.Smeekens	4
Koninginneteelt oost Nederland	G.J.J.Luttikhuis	4
Januari	O.de Kat	5
Overwinteren	H.Dijkema	6
Ervaringen Seegeberger kunstst.kast	G.C.van Eizinga	9
Past 't? - 't Past!	dr. J.P. van Praagh	11
Van imker tot imker	Ko Zoet	12
Mijn Bijen	O.de Kat	15
Wist u dat	J.Wesdorp	16
Opmerkelijke instructiedag	J.Wesdorp	18
Boomfeestdag 1985	redactie	20
Honing venten	L.Hester	21
Bijenplant in beeld: muurpeper	Arjen Neve	22
Reseda's kent u die?	A.Harssema	23
Vliegplank observatie	hr. Schoemaker	23
Sprokkelwaar	O.de Kat	24
Wat is er aan de hand	redactie	24
Kennismaken hr. Nijman	J.Wesdorp	25
Sterfte bijenvolken voorj.'86	C.Smeekens	25
Erespelden, onderscheidingen 1986	sekretariaat	26
Hoofdpunten H.B.Verg. 6-11'86	sekretariaat	26
Van het sekretariaat		27
De bijentuin	J.van der Ham	28
Huldiging A.R.M.v. Rooyen		28
Cursussen		29
50 jaren Steenwijk	Dhr.Hahn	29
Hoofdbestuur samenstelling		30
Agenda		31

bij de VOORPLAAT

Een stemmingsbeeld staat dit maal op de voorplaat, geregistreerd door het camera-oog van de heer Lemoine, bekend in het land, maar vooral rond Rotterdam. Het al of niet van toepassing zijn van de beeldbepalende sneeuw als u dit eerste nummer jaargang 89 in huis krijgt, is gewoon een redaktionele gok. Misschien had de fraaie plaat beter bij het februari-nummer gepast? De lezer mag het straks zeggen.

De voorplaat slaat in ieder geval ook op de overpeinzing van Otto de Kat op p.3. Het is de eerste bijdrage in een serie in dit nieuwe jaar waarvan we maandelijks hopen te genieten. De achtergrondplaat hierbij is eveneens van de heer P.Lemoine.

Nieuwjaarswoord voorzitter

Wanneer u dit leest is het nieuwe jaar al weer enkele dagen oud. Een tijd van bezinning op het komende bijenjaar.

Als aantredend voorzitter laat je je gedachten gaan over het komende verenigingsjaar. Daarbij heb ik niet de illusie dat vanuit Wageningen alle initiatieven genomen moeten worden.

Er moet juist ruimte zijn voor ontplooiing van een eigen aanpak in de subverenigingen en de groepen. Naar de grootte, de middelen, de aard van de leden en de streek zal er een grote verscheidenheid van activiteiten zijn.

Het is vaak verrassend en tegelijk stimulerend wat er plaatselijk en in de regio gebeurt. Enkele hard werkende leden die in hun spaarzame vrije tijd wonderen verrichten voor hun vereniging en dus voor alle leden.

Jammer dat goede ideeën lang niet altijd een ruime bekendheid krijgen zodat ook anderen daarmee hun voordeel kunnen doen. Er moet een mogelijkheid zijn om daarin verbetering te brengen. Wellicht kan Wageningen hier een bemiddelende rol spelen.

Er zijn echter een aantal zaken die in hun belangrijkheid boven het werkgebied van de imkersverenigingen uitstijgen. Daarvoor is een landelijke coördinatie vereist om efficiënt en gezaghebbend zaken aan te pakken.

Ik doel hierbij op twee zaken:

1. het verbeteren van de bijenweide
 - signaleren van percelen grond of gebieden waar nieuwe inzaai en aanplant wordt verwacht door plaatselijke inzet.
 - dit ter kennis brengen van een centraal attentiepunt.
 - gecoördineerd en deskundig de beherende instanties vanuit dit punt benaderen met goed documentatiemateriaal.
2. de gezondheidszorg voor onze bijen. Aandacht voor de belangrijkste doodsoorzaken van onze volken te weten:
 - zwakke volken met te weinig weerstand
 - slechte voedingstoestand
 - het nalaten van de noodzakelijke hygiëne
 - het niet tijdig genoeg waarnemen en aanpakken van ziekten, plagen en spuutschade.

Wij zullen onze belangen op het hoogste niveau goed gefundeerd en gedocumenteerd moeten kunnen bepleiten. Voor dit laatste dienen we vooral te weten wat er in de vereniging leeft. Daarvoor is volledige medewerking van de leden en ondersteuning van de besturen der plaatselijke imkersverenigingen noodzakelijk.

Als pas in functie zijnde voorzitter waag ik het niet me meer in detail uit te drukken. Veel zal afhangen van de leden en de vele bestuurders om de VBBN een levend organisme te doen blijven.

Ik heb nu enkele malen een bestuursvergadering mogen meemaken en heb de indruk gekregen dat er een goede bereidwilligheid in het hoofdbestuur leeft. Ondersteund door een voor zijn taak berekend secretariaat. Er bestaat in grote lijnen overeenstemming over het te voeren beleid.

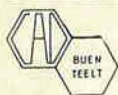
Ons maandschrift is het medium waarin we met elkaar kunnen communiceren. Ik hoop en vertrouw dat de redactie er in blijft slagen niveau en aantrekkelijkheid aan elkaar te paren.

Een jaar geleden schreef de scheidende voorzitter dat hij de brandende pijp aan een toen nog onbekende "Maarten" wilde geven. In elk geval heeft hij de pijp steeds goed brandende gehouden. Zo zelfs dat af en toe de vonken er af vlogen.

Ik verzeker U dat ik mijn beroker smeulende zal houden en op tijd rook zal hebben om de zaak onder controle te houden. Imkers zullen wel net als bijen zijn; als ze vol honing zitten kan je met ze lezen en schrijven.

Daarom rest mij tenslotte U en de Uwen een goed en gezond honingjaar 1987 toe te wensen. En een verenigingsjaar waar ieder naar haar of zijn vermogen de schouders onder wil zetten.

P.C. Muntjewerf
alg. voorzitter

TIPS BIJ HET GEBRUIK VAN PERIZINE

C.Smeekens

Bij de toepassing van Perizine zijn bij een aantal imkers vragen gerezen. Ter aanvulling op de gebruiksaanwijzing volgen hierom hieronder enkele praktische tips.

1. Gebruik de speciaal geconstrueerde doseerspuit. Andere methoden van toepassing geven een grotere kans op fouten. Keukengerei is natuurlijk uit den boze. Oefen met water voor de eerste toepassing met de doseerspuit. Dit om onnodig morsen te voorkomen. Knijp voorzichtig in de fles tot de doseerbeker gevuld is. Giet vervolgens de inhoud, zonder verder te knijpen, uit.
 2. Bepaal, voor U de behandeling met Perizine begint, hoeveel milliliter vloeistof nodig is. De verdunde Perizine is beperkt houdbaar.
 3. Gebruik de voorgeschreven hoeveelheden:
50 ml voor grote volken.
25 ml voor kleine volken (6 raten of minder bezet).
 4. Gebruik bij het verdunnen handwarm water. Bij een toepassing van Perizine zal in de meeste gevallen sterfte van enkele tientallen bijen optreden. Het handwarme water beperkt het onderkoeld raken van de bijen tot een minimum.
 5. Pas de behandeling rond het middaguur toe als de temperatuur hoger is dan 5 °C (bij voorkeur ong. 10 °C). Het vlieggaat blijft geopend. Er mag geen broed aanwezig zijn. De maanden november, december en januari zijn het meest geschikt.
 6. Korven worden behandeld door deze voorzichtig om te keren en 25 ml vloeistof tussen de raten te gieten. Even wachten tot de vloeistof in het volk is gelopen, daarna het volk weer omkeren en op de plaats zetten.
 7. De tijd tussen twee behandelingen dient bij voorkeur 7 dagen te zijn. Indien de weeromstandigheden dit niet toelaten, mag deze periode langer zijn.
 8. Vermijd contact van het middel met huid en ogen. Niet eten en geen sigaretten of iets dergelijks roken tijdens het behandelen. Wel kunnen de volken berookt worden om de bijen te kalmeren.
 9. Bewaar Perizine niet tussen levensmiddelen of bij honing. Evenals andere bestrijdingsmiddelen ook Perizine bewaren in een afgesloten ruimte.
 10. In Nederland zijn voor de bestrijding van Varroa alleen Folbex VA en Perizine toegelaten middelen.
- Bijenvolken van imkers die geen bestrijding uitvoeren, zijn een bron van (her)infectie van volken in de omgeving.

Koninginneteelt in oost-Nederland

De secretaris van de Carnica-club Twente, de heer G.J.J. Luttikhuis gaf de redactie een uitvoerig overzicht van de zeer succesvolle Koninginneteelt-avond die men op 13 nov. in Twente (in Zenderen, samen met A.B.T.B.-imkers) belegde.

"Men mag concluderen", zegt hij, "dat in oost-Nederland heel veel interesse bestaat voor koninginnteelt".

Dank zij de woorden van de inleiders dr. Velthuis en van de heer R.Kakes hebben heel veel imkers zich kunnen afvragen of ook zij niet het komende seizoen het nodige aan koninginnteeltkeus moeten gaan doen.

De reacties na afloop varieerden van "een zeer nuttige avond" tot "de eerste stap is gezet, hoe gaan we verder?". Er meldden zich diezelfde avond dan ook prompt een aantal nieuwe leden en men gaat zien welke activiteiten zullen worden ontplooid. Nu kan het zijn dat u helaas die avond heeft moeten missen. Daarom geef ik u voor de zekerheid hier het telefoonnummer van de heer Luttikhuis, zodat hij u mogelijk alsnog kan vertellen hoe men van plan is in het Carnica-clubverband verder te gaan. Zijn nummer is 05410 - 13649. Anders moet u wachten tot volgend jaar, want dan is men vast van plan, zo werd gezegd, om weer zo'n avond te beleggen.

JANUARI

Die lange winterzit vergt toch wel een heleboel van het imkersgeduld.

Zouden ze het halen?

Er zijn zoveel mogelijkheden waardoor het in de winter mis kan gaan: voedselgebrek, hevige kou, muizen, roer, nosema bedreigen onze bijen.

"De achterlijven zijn gezwollen en de bijen worden traag, lopen doelloos met trillende vleugels rond, terwijl de ontlasting vast en korrelig kan worden" schrijft Schotman op plastische, maar niet bepaald opbeurende wijze onder 1624 over de "bijenbuikloop".

En daarom is na de eerste reinigingsvlucht ook de imker opgelucht, hij en de bijen kunnen weer een poosje voort.

Sinds 1980 heb ik genoteerd wanneer mijn bijen hun reinigingsvluchten hielden. In dat jaar was dat op 27 januari, ze hadden toen vanaf 3 december binnen gezeten, zo'n acht weken dus. In 1981 vond de voorjaarsschoonmaak plaats op 7 februari, na een huisarrest vanaf de kerst, dat dus ruim zes weken geduurd had.

De rest van mijn lijstje ziet er als volgt uit:

1982: eerste vlucht op 3 januari, na ruim zeven weken binnen zitten; tweede vlucht op 30 januari;

1983: eerste vlucht (sinds begin december) op 5 januari; de tweede pas weer op 26 februari, resp. dus vier en ruim zeven weken wintertros; 1984: eerste vlucht (sinds de kerst) op 9 februari, de tweede op 4 maart; resp. bijna zeven en ruim drie weken binnen;

1985: eerste vlucht 30 januari, de tweede op 24 februari, resp. bijna vijf en vier weken binnen;

1986: eerste reinigingsvlucht op 6 maart, na maar liefst drie maanden in de tros.

Gemiddeld vond dus in deze periode de eerste vlucht plaats in begin februari en hadden de bijen zes weken binnen gezeten. Een uitschieter is uiteraard de lange en strenge winter 1985-1986.

Ik heb dit allemaal maar eens opgeschreven om mezelf, maar wellicht ook u een beetje moed in te praten.

Heus ze zullen het ook dit jaar wel weer redden.

Misschien vriest het dat het kraakt als u dit leest; leg dan eens uw allerbeste oor op de kast; geef een ferme tik op de wand ervan en luister heel goed.

Uit een verre, diepe wereld klinkt heel even een geheimzinnig geruis op.

Ze zijn er dus nog! Was het maar weer zomer...

odk

De winter van de afgelopen jaren zijn voor de bijen niet bepaald glorieus verlopen. Er zijn veel volken doodgegaan, vooral in de winter 84-85; ook kwamen veel volken aangeslagen uit de winter. Uiteindelijke constatering: veel Nosema gepaard met amoebebesmetting.

Vooroverwegingen

In het voorjaar verloren de volken veel te snel hun bijen wat wijst op een korte levensduur van deze bijen. In de voorafgaande zomer en herfst van 1984 was het weer te koud en te somber zodat er weinig stuifmeelvoorraad was en de winterbijen geen goed vet-eiwit-lichaam konden vormen. Bij controle van dode volken was in veel gevallen nog een behoorlijke hoeveelheid voer aanwezig; wel was er broed geweest. Waarschijnlijk was de afstand tussen broednest en voedselvoorraad voor de tros te groot zodat het volk verhongerde: een tros verlaat nooit broed.

Door dit soort rampen ga je je weer verdiepen in de verschillende overwinteringstheorieën en probeer je een plan te bedenken om iets dergelijks, ondanks de weersinvloeden te voorkomen.

Feiten op een rijtje

Eerst zullen we een aantal feiten op een rijtje zetten:

1. In veel volken blijkt WINTERBROED, afgewisseld met broedstops, een normaal verschijnsel te zijn; volken gaan broeden bij hoge temperaturen in de winter maar ook gedurende een lang aanhoudende KOUPERIODE (minima lager dan -10°C).
2. De temperatuur in de wintertros neemt van binnen naar buiten geleidelijk af; de temperatuur van de randbijen is tamelijk constant ($5-10^{\circ}\text{C}$) maar de kerntemperatuur van de tros kan sterk variëren ($15-35^{\circ}\text{C}$).

De temperatuur in de kern van de tros is het laagst als de buitentemperatuur $0-6^{\circ}\text{C}$ is.

Bij lage buitentemperatuur hebben kleine volken een hogere kerntemperatuur dan grote volken.

3. Moebus maakte in oktober een aantal supervolken door steeds 2 sterke volken te verenigen. Eerst gedroegen deze supervolken zich normaal wat vliegen en waterhalen betreft, maar na een koudeperiode van enkele weken vlogen duizenden bijen uit deze volken weg en gingen dood. Onderzoek leerde dat deze bijen niet ziek waren maar UITGEDROOGD.
4. Moebus sloot in volken met winterbroed de moer op in een kooitje gemaakt van moerrooster. Daardoor konden de bijen de moer wel verzorgen, likken enz., maar broeden was niet meer mogelijk. Daardoor kregen deze volken binnen enkele weken alle ROER.

Hoe steekt een wintertros in elkaar?

De gebruikelijke voorstelling van een wintertros gaat meestal uit van een kern die warm is, waar de bijen door voedselopname warmte opwekken door met hun vliegspieren zeer snelle trillingen uit te voeren. Deze warmte wordt dan naar de randbijen geleid die in een laag van 25 tot 75 mm dikten een sterk isolerende laag vormen. Bij lage temperaturen trekt de tros zich samen, de isolerende randlaag van bijen wordt dikker. Aan deze voorstelling kleven een aantal bezwaren:

1. De randbijen moeten tegelijkertijd isoleren en warmte geleiden: dat kan niet.
2. Gemeten is dat bijen in de warmte (kern) juist WEINIG VOEDSEL opnemen en dus weinig warmte produceren. Wordt de temperatuur lager dan gaan de bijen steeds meer voedsel opnemen waardoor de warmteproductie toeneemt. Dit gaat goed tot ongeveer 10°C ; bij nog lagere temperatuur kan een bij geen warmte meer opwekken en verstart.

CONCLUSIE: de warmte in de wintertros wordt niet door de kernbijen opgewekt maar door de bijen die meer aan de rand van de tros zitten.

Consequenties

Dit heeft een aantal belangrijke consequenties. Bijen die veel voedsel opnemen (randbijen) regelen de temperatuur in hun omgeving door dit voedsel te "verbranden"; hierbij ontstaat koolzuurgas en WATER. Bijen in de kern van de tros zullen bij de hogere temperatuur water gaan verdampen en kunnen daardoor dorst krijgen. BIJEN IN DE KERN VAN DE TROS bewegen tamelijk vrij bij een hogere temperatuur. Ze nemen weinig voedsel en produceren weinig warmte en weinig water. Ze verdampen bij die hogere temperatuur meer water dan ze produceren: ze krijgen DORST. BIJEN MEER AAN DE RAND VAN DE TROS zitten dichter op elkaar bij een lagere temperatuur. Ze nemen meer voedsel op en produceren warmte en water. Bij die lagere temperatuur is er minder verdamping: er ontstaat bij deze bijen een OVERSCHOT AAN WATER. Bij een BEPAALDE temperatuur zal er voor een volk een EVENWICHT kunnen bestaan tussen wateroverschot en watertekort; bijen uit de kern met dorst gaan naar de rand om voedsel op te nemen en daardoor extra water te maken; randbijen met een teveel aan water gaan naar de warme kern en drogen een beetje in.

Ook is het denkbaar dat water doorgegeven wordt van de randbijen naar de kernbijen.

Wordt nu de buitentemperatuur lager dan trekt de tros zich samen, er komen meer randbijen die voedsel opnemen zodat bij deze lagere temperatuur een overschot aan water in de tros kan ontstaan. Kunnen deze randbijen, gewend aan een lagere temperatuur, nog uitvliegen dan kunnen ze zich van dit overtollige water ontdoen. Is de temperatuur zo laag dat uitvliegen niet mogelijk is dan blijft dit overschot aan water opgeslagen in de lichamen van de bijen en dit kan ROER geven. Ook kan het volk de temperatuur in de kern opvoeren tot 35 °C zodat de moeder eitjes kan gaan leggen; het wateroverschot kan nu gebruikt worden om LARVENVOEDSEL te maken. Zo gezien is winterbroed een middel om een wateroverschot weg te werken. Komt er een eind aan de koudeperiode dan kunnen de reinigingsvluchten een eind maken aan dit broeden. Ook zijn situaties denkbaar waarbij de kerntemperatuur hoog is en er weinig randbijen zijn met een wateroverschot; het volk krijgt dan dorst. Gaan nu de bijen uit het centrum, gewend aan de warmte, uitvliegen om water te halen dan zullen ze in de kou spoedig sterven.

MOETEN de bijen gaan broeden om een wateroverschot weg te werken, maar wordt dit broeden ONMOGELIJK door moederloosheid, door een opgesloten of darrebroedige moeder of door een te kleine volkssterkte dan ontstaat ROER. Bij een bepaalde buitentemperatuur zal er een bepaalde optimale volksgrootte bestaan, zó dat wateroverschot en watertekort in evenwicht zijn. Een volk GROTER DAN DIT OPTIMUM kan dorst ontwikkelen; EEN KLEINER VOLK kan teveel VOCHT VOORTBRENGEN.

Ook van type bij afhankelijk

Zo zal een bepaald type bij, van oudsher in een bepaald gebied aanwezig, zich in de loop der eeuwen hebben aangepast aan de "normale" winteromstandigheden. In dit type zal een zekere variatie aanwezig (moeten) zijn om ook in extreme omstandigheden te kunnen overleven. In normale winters zal er weinig sterfte zijn maar in extreme situaties zullen er meer volken zijn die niet aangepast en/of niet in staat zijn deze omstandigheden het hoofd te bieden.

Wanneer kunnen we nu winterbroed verwachten?

- Bij MECHANISCHE STORINGEN zoals trillingen, muizen, vogels e.d.
- Bij EXTREEM LAGE TEMPERATUREN (minima lager dan -10 °C).

Vooral een combinatie van lang aanhoudende kou afgewisseld met hoge temperaturen geeft een gestoorde winterrust.

Daardoor zal het broeden al vroeg kunnen beginnen. Wanneer voldoende stuifmeel in de raten aanwezig is zal dit broed goed gevoed kunnen worden; is er weinig stuifmeel dan onttrekken de broedvoerende bijen eiwitten aan hun eigen lichaam waardoor ze KORTER GAAN LEVEN. Ook zal door de hoge eiwitomzet de Nosema zich al vroeg kunnen gaan ontwikkelen en vermenigvuldigen en zal een besmetting veel sterker kunnen worden dan wanneer de bijen later met broed beginnen. Na een "normale" winter begint een volk sterk te broeden tijdens de wilgenbloei; dan begint ook de Nosema zich te ontwikkelen maar omdat dit begin veel later ligt dan bij een volk met winterbroed blijft de besmetting kleiner en "groeit het volk er wel doorheen". Gevaarlijke winters voor de bijen zijn dus winters met lang aanhoudende strenge vorstperiodes; dan is er grote kans op winterbroed waardoor de voorraden slinken. Als de tros daardoor van het voer afraakt is het volk verloren: HET VERHONGERT.

Januari-inspectie

Farrar raadt aan om in januari alle volken open te maken en waar nodig ramen te verhangen om een onjuiste plaatsing van het voer te corrigeren. Dit moet gebeuren of het nu 18 °C vriest of niet, hoewel het laatste zeker aangenamer zal zijn voor de imker schrijft hij ironisch. Hij imkert echter in een gebied waar de wintertemperatuur lager ligt dan bij ons. Bij hem begint het broeden al BEGIN JANUARI en in het boek "Beute en Biene" staat een aantal indrukwekkende foto's van een wintervolk, gedood en geopend op 16 JANUARI 1962 tijdens een langdurige kouperiode (minima -27 °C). In dit volk waren al ongeveer 800 jonge bijen geboren en er was zoveel broed dat in de volgende 20 dagen 10.000 tot 12.000 jonge bijen geboren zouden worden! De sterkte van het volk werd op 27.000 à 30.000 bijen geschat.

Niet zonder meer van toepassing

Deze gegevens zijn natuurlijk niet zonder meer van toepassing op onze situatie maar het leert wel dat winterbroed veel normaler is dan wij doorgaans denken. Ook in Schotland vond Jeffree dat het broeden soms al voor 21 december begint en dat het gedurende de gehele winter plaats vindt in verschillende volken op diverse tijdstippen. In West-Duitsland zijn imkers die eind januari - begin februari alle volken en afleggers openen om een onjuiste voerpositie te corrigeren.

Ik denk dat het ook bij ons aan te raden is om de volken open te maken, zeker na een langdurige STRENGE VORSTPERIODE. Werk dan het liefst bij donker en koud weer zodat weinig bijen opvliegen; weinig rook gebruiken.

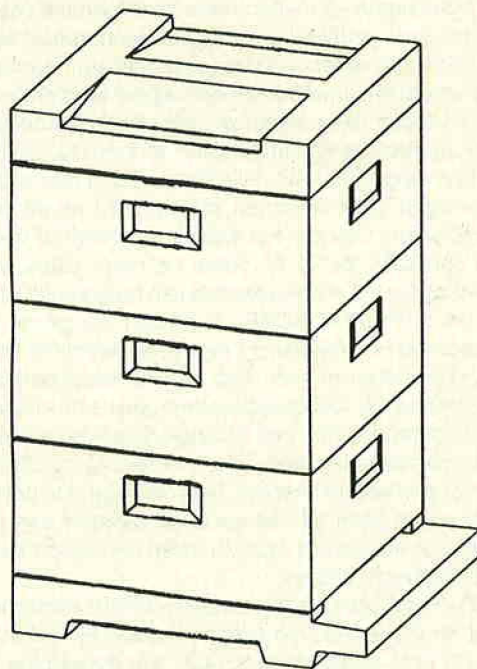
Hoe te inspecteren

Bij OVERWINTERING OP 1 BROEDBAK moet BOVEN DE TROS nog een voerkrans zitten van 5 tot 8 cm; is dit zo dan is een voercorrectie niet nodig. Zit de tros echter bijna tegen de dekplank dan moet iets gedaan worden. Zit de tros VOORIN DE BAK dan enkele kernramen laten zitten maar aan beide kanten van deze kern een raam 180° draaien zodat het voer op de achterkant van die ramen naar voren komt, binnen het bereik van de tros. Zit de tros IN HET MIDDEN VAN DE BAK dan naast de kernramen aan beide kanten ruimte maken en daar een met voer gevuld kantraam inhangen, weer binnen het bereik van de tros. Bij OVERWINTERING OP 2 BROEDBAKKEN kan zich eenzelfde beeld voordoen als bij overwintering op 1 bak: dan net zo handelen. Ook kan het zijn dat van bovenaf helemaal geen tros is te zien, alleen maar voedsel. De tros zit dan grotendeels in de onderbak. In dat geval raadt Farrar aan uit de bovenbak de 2 kantramen te verwijderen en de andere ramen opzij te schuiven zodat er in het midden ruimte ontstaat voor 2 ramen. Nu de bovenbak op zetten en uit de onderbak MIDDEN UIT DE TROS 2 ramen met bijen en meestal broed afhalen en deze middenin de bovenbak hangen. In de onderbak de rest van de ramen naar het midden schuiven, kantramen inhangen; bovenbak erweer op. Zo wordt de tros voor een deel naar de bovenbak verplaatst, MIDDEN TUSSEN HET VOER. Is er weinig stuifmeelvoorraad in een volk met winterbroed, door een slechte zomer of herfst dan raden Farrar en Moebus aan stuifmeel-(vervangings-)koeken te geven om de bijen in staat te stellen het broed goed te verzorgen. Omdat kleine volken in een strenge winter gemakkelijker het loodje leggen raadt Farrar aan WINTERVERLIEZEN IN DE HERFST TE NEMEN door te kleine in de herfst te verenigen. Kleine wintervolken zijn gebaat bij warmte en isolatie; sterke volken kunnen lagere temperaturen doorstaan maar moeten zondig 's winters een handje geholpen worden om het voer op de juiste plaats te krijgen.

Aanbevelingen kritisch afwegen

Het bovenstaande is sterk afhankelijk van de natuurlijke geaardheid van het bijenras waarmee gewerkt wordt. Er zijn rassen die van nature in grotere eenheden overwinteren dan andere. Kaukasica en Ligustica horen tot de eerste categorie, Carnica en Nigra tot de tweede. Met deze natuurlijke neiging dient de imker rekening te houden als hij nadenkt over HERFSTvereniging, VOORJAARSvereniging of GEEN vereniging of over overwinteren op 1 of 2 bakken. Ook zullen vruchtbare rassen waarschijnlijk eerder en meer winterbroed produceren dan minder vruchtbare rassen. Daarom ook moet ieder de aanbevelingen in dit artikel kritisch bekijken en vergelijken met zijn situatie en zondig iets ondernemen. Wanneer echter in de winter van 84-85 ook zeer ervaren imkers grote aantallen volken verloren dan is het zeker tijd voor een nieuw overdenken van de overwinteringsproblematiek.

MIJN VOORLOPIGE

Segeberger met standaardbodem.

Overwegen en dan doen

Dit jaar heb ik 4 kasten van een nieuw type geïntroduceerd op mijn bijenstand, nl de Segeberger kunststofkast. De overweging om dit te doen was er al langer omdat ik over deze kast steeds enthousiaste verhalen las in de Duitse tijdschriften en niet in de laatste plaats in het uitstekende boekje van de heer Schundau "So imkern wir in der Segeberger Kunststoff Magazinbeute", waarvan in het Groentje van sept. '84 (p.242) een recensie verscheen. Zoals vaker het geval is met recensies als ze te globaal het gelezene willen weergeven, doet ook deze geenszins recht aan de inhoud van het genoemde boekje, dat, gezien de resultaten die de dhr. Schundau met zijn bedrijfsmethode boekt, een betere en nauwkeuriger aandacht verdiende.

Over de resultaten gesproken

In Duitsland staat Schundau bekend als een degelijk imker, die zijn ideeën pas na jarenlange toetsing publiceert en als één van de weinigen ook die zijn oogstgegevens publiceert. En die zijn indrukwekkend: 43.6 kg in 10 jaar gemiddeld. Sinds 2 jaar volg ik zijn aanwijzingen in grote lijnen op (in gewone stapelkasten) en met uitstekend resultaat.

ERVARINGEN MET DE SEGEBERGER KUNSTSTOFKAST

G.C. van Eizinga

Voorwaarden

Als bestanddelen voor succesvol imkeren noemt hij

- inzicht in de drachtsituatie
- bedrijfsmethode
- koninginneteelt en selectie (prestatie, vitaliteit en "gemakkelijk in de omgang")
- kast

Hij vindt dat deze vier componenten SAMEN het sukses bepalen, want ze ondersteunen elkaar. Dat houdt bijvoorbeeld in dat als je aan koninginneteelt gaat doen teneinde meer honing te oogsten, dat je dan ook eens moet nadenken over je bedrijfsmethode en over het type kast dat je gebruikt, respectievelijk over het materiaal waarvan de kasten gemaakt zijn. Schundau boekte zijn goede resultaten met de Segeberger kunststofkast. Deze kast wordt sinds 1971 in opdracht van de overkoepelende imkervereniging Sleswijk-Holstein en Hamburg geproduceerd. Er is sprake van een ware triomftocht, want de imkers bleken zeer enthousiast. Weldra volgden bij de commercie de "eigen" types, die van hetzelfde materiaal vervaardigd werden. Alleen al van het Segeberger type werden tot nu toe 45.000 stuks verkocht.

Geperst piepschuim

De kast wordt vervaardigd van geperst styropor met een dichtheid van 100 gram per liter (water heeft bij deze definitie een dichtheid van 1000 g/l). Hoewel styropor als verpakkingsmateriaal het bekende "piepschuim" zeer licht en bros is, is er hier sprake van een stevig materiaal. Een op de zijkant gezette broedkamer kan mijn gewicht van ong. 75 kg zonder meer torsen.

De keuze voor kunststof kwam vooral voort uit de behoefte naar materiaal met een sterk isolerend vermogen. Styropor heeft daarnaast nog andere plezierige eigenschappen. Het is vrijwel onderhoudsvrij en uiteraard licht in gewicht.

Schundau constateerde op zijn stand dat in enkelwandige houten kasten met standaardramen (zoals onze stapelkasten) de voorjaarsontwikkeling te slepend is en dat daarom de voorjaarsoogsten (die bij hem 3/4 van zijn jaaropbrengst uitmaken) "onder de maat zijn" zijn.

In enkelwandige houten kasten met grotere ramen, zoals Dadant en Langstroth, kon hij wel goede honingopbrengsten bereiken, maar ze zijn zwaar in het hanteren.

Een herbezinning op het gebruik van ons standaardraam - waarmee we ons zo gelukkig wanen - in on-

ze toch al dunne, want 18 mm dikke, enkelwandige houten stapelkasten, lijkt op zijn plaats!

Schundau heeft het Duitse standaardraam toch gehandhaafd, maar ging van hout over op kunststof. Na vier jaar kon hij gemiddeld 16,4 kg honing per kast meer produceren dan in de houten uitvoering.

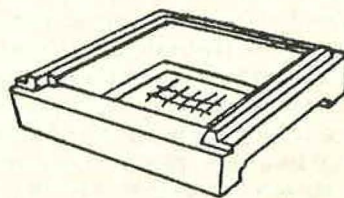
Onder vergelijkbare omstandigheden

Deze imker houdt zijn bijen in het uiterste noorden van de Bondsrepubliek, vlakbij de Deense grens, onder voor ons nagenoeg vergelijkbare klimatologische omstandigheden. Hij reist niet. In 1971 introduceert hij de Buckfastbij op zijn stand (voordien Carnica). Er wordt niet naar raszuiverheid gestreefd; sinds 1971 wordt van de eigen standbevruchte beste koninginnen nageteeld. Op het bijeninstituut in het Duitse Celle wordt met de kast geëxperimenteerd. Op verschillende teststations is de kast in gebruik. In het aprilnummer 1986 van de Nordwest Deutsche Imker Zeitung staat een verslag van een vergelijkingstest over het watergehalte in de honing uit de Segeberger kast en de houten Celler stapelkast. De gegevens van de test wijzen uit dat het watergehalte van de raten uit het centrum van beide kasten even hoog is.

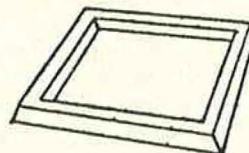
De verschillen treden op in de randzones in de buitenste raten, ten gunste van de kunststofkast.

Een verklaring wordt gezocht in het geringere warmteverlies aan de kastwanden bij sterke temperatuurschommelingen buiten de kast, zoals in het voorjaar vaak het geval is.

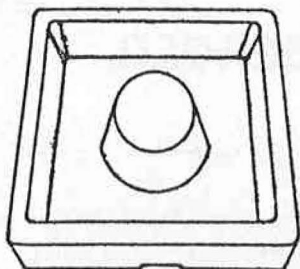
In de randzones ontstaan daardoor niet zo gauw koudezones zodat zich hier minder vocht concentreert (condens).

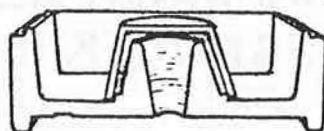
Reisbodem met draadrooster (zonder lade!).

Konische inlegplaat.

Voerbak (broeder Adam-principe).

Doorsnee voerbak.

Bovendien trekken de bijen zich, door het geringere warmteverlies, nauwelijks terug uit de honingruimte. In de houten kasten is dit veel sterker het geval.

Dit bevestigt dus de constatering van imkers die deze kasten in gebruik hebben: de voorjaarsontwikkeling gaat sneller want de broednestuitbreiding loopt minder risico bij de relatief grote temperatuurschommelingen in het voorjaar. Zoals vanzelfsprekend tellen in het voorjaar vooral de minimumtemperaturen. Daarnaast stelden ze vast dat de koolzaadhonig veel minder snel kristalliseert, vooral in de buitenste raten.

EIGEN ERVARINGEN

Mijn eigen ervaringen met deze nieuwe kast dateren uit de zwermperiode van het nu net voorbijge jaar. Omdat de raampjesmaat verschilt (Duits normaal is iets groter dan Nederlands standaard) moest ik alle raten volledig nieuw laten uitbouwen. Omdat ik naast deze 4 kunststofkasten nog met 4 houten kasten op dezelfde wijze gestart ben, kon ik toch wel enige verschillen waarnemen. De aanvangsterkte van deze 8 volken verschilde onderling nogal sterk. Van een vergelijkingstest is daarom geen sprake, maar als "bespreekgevallen" zijn ze best interessant. Van de merkwaardige en vaak leerzame voorvallen die iedere imker gedurende elk seizoen beleeft, had er bij mij één betrekking op het isolerend vermogen van de kast.

De Segeberger biedt vanwege zijn vierkante bouw de imker de keus om de raten in zowel warme als in koude bouw-positie te plaatsen. Bij het inkwartieren van de kunstzwermen met oude Buckfastkoninginnen, koos ik voor de warme bouw-positie. Immers, daar het volk zich op de dichtst bij de vliegspleet hangende raat zal concentreren, zal ze meteen ook de gehele vliegspleet bezetten en bewaken. Bovendien hing ik 2 uitgebouwde (Nederlandse) ramen voorin met een gedeeltelijk verzegeld voerraam achterin en daarboven nog 8 van kunstraat voorziene raten.

Nu is bekend van de Segeberger, en dat bleek ook thans in mijn geval, dat ook de raten die tegen de kastwand aanhangen belegd worden door de koningin. Tot mijn grote verbazing trof ik enkele dagen later niet alleen op de inmiddels uitgebouwde raten direct achter de vliegspleet eieren en larven aan,

maar, terwijl er 5 tot 6 kunstraten te overbruggen waren!, ook in het gedeeltelijk lege voerraam.

Koningin in pendeldienst

Ondanks dat de kunstzwerm eigenlijk maar 6 of 7 raten bezette, werd de gehele broedkamer - die aan 11 raten plaats biedt - door de bijen bezet, inclusief hun taak om de 8 kunstraten uit te bouwen. De koningin was dus in pendeldienst van voren naar achteren en weer naar voren gegaan!

Het viel me tegelijkertijd op dat onder de zeer gunstige omstandigheden die er waren - met prachtig weer en een zeer goede dracht - dat in de Segebergers meteen al honing opgeslagen werd. In de 4 andere kasten kon ik dit niet waarnemen.

Twee weken later werden de oude moeren vervangen door rijpe F1-Buckfast moerdoppen. Gedurende de zomer werd er in de kunststofkasten meer en mooier gebouwd. Vooral afgelopen zomer met zijn wisselvallige weer en weinig dracht moesten de voorraden van de nieuwe volken in de kunststofkasten sterker in de gaten gehouden worden dan bij de andere. Het is bekend dat de Buckfastbij minder snel reageert met inkrimping van het broednest op drachtloze periodes dan de zo genoemde Nederlandse bij.

Deze eigenschap komt dus versterkt naar voren in de Segeberger: er werd doorgebouwd tot er geen voer meer was; veel sneller dan in de houten kasten. Aan de zwermen moet dus steeds een flinke voedselvoorraad meegegeven worden. De ontwikkeling van de zwermen verloopt ook voorspoediger, maar het verschil is niet ERG groot.

Verdere verschillen

Andere verschillen vielen er ook te constateren; de bijen vliegen 's ochtends eerder uit en vliegen 's avonds langer door. Het uitvliegen overdag is veel gelijkmatiger dan bij houten kasten, waarbij een plotselinge temperatuurstijging (als bv. de zon doorbreekt), het verlaten van de kast veel massaler is dan in de andere kasten. Dit zou erop kunnen duiden dat de temperatuur in de schuimkasten veel constanter is.

In het najaar ging het bouwen in de nieuwe kasten ook veel langer door. Zeker tot half september viel bouwactiviteit waar te nemen.

De hoge bodem

In Duitsland wordt, zo heb ik hier en daar kunnen constateren, deze kast uitgerust met een HOGE HOUTEN bodem. Zo'n bodem biedt mogelijkheid tot vorming van een reis-tros, waardoor warmlopen voorkomen wordt indien over lange afstanden wordt gereisd. Bovendien biedt zo'n hoge bodem mogelijkheden tot het plaatsen van een voederlade onderin.

De idee om zo'n houten bodem te ontwikkelen kwam voort uit de behoefte tot snel werken tijdens het reizen. Om dat te doen worden wel steekkarretjes ingezet en hout is tegen dat soort geweld natuurlijk veel beter bestand.

Met een schuin oog kijkend naar de Mo-Bee hive, denk ik dat ook die bodem voor verbetering op dat punt vatbaar is.

PAST 'T? 'T PAST!

dr. J.P. van Praagh

Boven dit verhaal had ook kunnen staan "Simplex (?=?) Zander", maar dat zou misschien teveel vraagtekens oproepen. Maar lees verder.

Hoe het begon

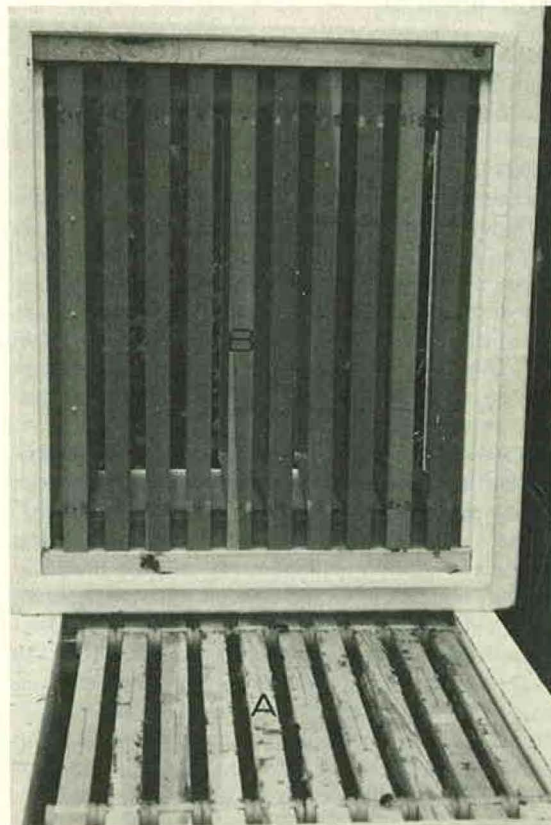
U moet, om te beginnen weten, dat ik nogal eens als gastheer van Nederlandse imkers 'in den vreemde' mag fungeren. Ik heb gemerkt dat er daarbij steeds meer vraag is naar een betaalbare kunststofkast. Maar hoe kan daarin voorzien worden? Als imker en wetenschapper met praktijkervaring in Nederland en Duitsland weet ik maar al te goed dat Nederlandse imkers, kosten nog moeite zouden dienen te sparen om bij de Nederlandse genormeerde raammaat (Bijenkast model Simplex, norm N1061-50) te blijven. In de katalogi voor de Nederland omringende landen vinden we heel veel raammaten, die allen een meer of minder groot aantal aanhangers hebben. Niet zo in het lage landje bij de zee. Er is maar één maat en ook maar een bijpassende bak. Eerst het imkeren met veel op elkaar lijkende raammaten, maakt duidelijk wat voor voordelen een **echte standaard** biedt. Niet de raammaat, maar de imker kan dan bepalen hoe het dan verder met de immen gaat. Dus, als je dan perse in Nederland in een moderne piepschuimkast wilt imkeren, dan moet toch "simplex" passen. Dat is een fluitje van een cent; je moet een mal laten bouwen en een firma vinden die polystyrol kan schuimen met een soortelijk gewicht van 80-100 gram per liter. Zo'n fluitje van een cent is duur. Zeg 15000 gulden voor de mal. Een honingbak, broedbak en een dak betekent echter al drie vormen.

Voordeliger wordt het als je een bestaande kast neemt. De beroemde Segeberger Kunststoffbeute is er zo een. Dus overstappen van simplex op "Normal-masz" en wennen aan de korte oortjes. Na dik tien jaar "imkeren" vind ik het nog steeds lastig. Nadat ik weer nederlanders op bezoek had en ook de familie vond dat ik eindelijk eens bijen in de eigen tuin moest hebben, besloot ik hier in Celle met "simplex in kunststof" te gaan imkeren. Zo gezegd echter, zo niet gedaan. Wel had ik al eens, bij wijze van presentje, een twintigtal simplexramen in huis.

Eerst een marktanalyse

Kasten uit piepschuim kun je in Duitsland in alle mogelijke maten kopen.

Zowel in het hoge Noorden van de Bondsrepubliek als in het diepe Zuiden, in Beieren heeft men eigen vormen aangehouden. Het dichtst bij simplex komt "British standard" en nu wil het geval dat vanuit Rendsburg een kunststofkast als bouw pakket naar Schotland wordt geëxporteerd.

De twee versies van de aan simplexmaat aangepaste broedkamers in kunststof.

Bak A: de toplatten van 10 simplexramen met plastic afstandhouders op 35 mm.

Bak B: de toplatten maar nu met afstandsrepen die de raten op 37 mm hart op hart plaatsen. De twee raten rechts staan in hetzelfde vlak, boven elkaar.

Maar nu is het bij nader inzien zo dat die British standard in feite uit twee bestaat. Het kent nl. ramen met lange en korte oren en deze kast is bestemd voor korte oren, dat in Schotland veel aanhangers kent. In simplex hebben we 43,5 cm nodig; bedoelde kast heeft echter maar 39,3 cm, zodat ik oren had moeten afzagen. Dit was niet de oplossing die ik zocht, dus verhuisden deze bakken voorlopig naar zolder en ging ik verder zoeken. Zoals boven gezegd: we kennen hier veel raammaten. Daaronder zit ook de Zandermaat. Die meet zonder oren 42 x 22 cm volgens DIN 11 660! Tussen de raten dient ook de juiste afstand te zijn. Weet u nog wel? Een bijenstraat met afstandsblakjes of afstandsrepen. Dat is ook typisch voor de nederlandse bijenhouderij want hier is dat vrijwel uitgestorven. De afstand van het midden van de raat tot het midden van een volgende raat in een korf bedraagt 35 mm. Bij simplex is die afstand 37 mm. Er bestaan in Duitsland "Erlanger Abstandhalter" voor 22 mm houtdikte, waarmee je plotseling van een simplexraam een afstandsregeling "Hofmann" hebt. Met wat zagen en een houten lijst krijg je dan de oplossing zoals dat in foto A staat aangegeven (zie p. 11).

Het past toch

Toch was ik niet tevreden. Het moest 100% passen. Dat wil zeggen uit een houten kast zonder problemen in een piepschuim kast omhangen, dat moet lukken!

Nu bestaat er nog een andere Zandermaat, origineel eigenlijk, die ook met 37 mm werkt en niet met 35 mm. Als je die ombouwt krijg je bak "B". Op de foto is ook duidelijk het verschil in afstand tussen de ramen te zien. Heeft u ooit geweten dat simplex zo ver naast de biologisch korrekte waarheid van 35 mm zat? Maar toch halen de bijen ook in deze kastmaat honing; moet dus wel aan de imker liggen, zie boven! Toekomstmuziek?

Met een beetje geluk en medewerking van de betrokken leveranciers en handelaren, moet het lukken om op de eerste bijenmarkten van 1987 (Emmen?, Bostel?, Driebergen?) deze kast te kunnen laten zien en te kunnen verkopen. Het dak, de broedkamer en honingkamer zijn dan uit hard piepschuim gemaakt. Zo hard dat ook mieren er hun "tanden" op stuk bijten. Dat alles voorzien met een lijst om de bakken te kunnen kiepen. En verder van een diepe houten bodem, zodat ook het reizen geen problemen geeft. Zo'n kunststofkast, maar met een houten bodemplank is dat wat momenteel hier in de instuuts- en beroepspraktijk veel gebruikt wordt.

Wat moet dat kosten?

Uitgaande van de mij bekende prijzen (1986) worden deze kasten net zo duur (of goedkoop) als de houten kasten.

Dr. J.P. van Praagh
Celle, Duitsland

Over oud en nieuw

In de eerste plaats voor alle lezers een best jaar in de meest ruime zin toegewenst.

Opnieuw is een redactioneel bijenjaar afgesloten en met dit Groentje is de volgende geopend. Binnenkort kan ik opnieuw een ingebonden jaargang aan een indrukwekkende rij bijenliteratuur toevoegen die, wat ons lijfblad betreft, in 1949 start. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar rond deze tijd maak ik de balans op en dwaal met mijn gedachten door de Groentjes van het afgelopen jaar.

Zonder ze met naam te noemen durf ik te beweren dat er ook het afgelopen jaar weer een aantal fijne artikelen onder de imkers is gebracht.

Als ik dan de "oude Groentjes" doorblader denk ik vaak: 'wat is het toch jammer dat een heleboel prima artikelen gewoon in de boekenkast verdwijnen om nog slechts door een enkeling gelezen te worden!' Daarbij behoren prima verhalen uit de jaren vijftig, zestig zeventig en nog verder terug.

Elk jaar wordt het gevoel bij mij krachtiger dat we toch eigenlijk iets met die rijkdom aan ervaring van vele generaties imkers moeten doen. Hoe kunnen we ze toegankelijk maken.

In wat ondernemende visioenen denk ik dat een boekwerk(je), waarin de beste/leukste/treffendste artikelen over bijen en imkers uit onze eigen Groentjes, worden samengebundeld.

Wellicht iets om in de naaste toekomst aan te gaan werken, waarbij ik er vanuit ga dat er onder de imkers belangstelling voor een dergelijke uitgave bestaat. Hiermee is de kogel door de kerk. Het is niet alleen meer mijn gedachte, u leest het en wilt waarschijnlijk reageren. U vindt het belachelijk, leuk of misschien raakt u door het idee even opgewonden als ik; enfin, ik zet me schrap en wacht gewoon af.

Was het de Nederlandse bij die Swammerdam zag?

In het oktober/november en decembernummer was er echte winterse kost over de veredeling van de honingbij. Mensen wat heeft dat onderwerp de gemoeiden altijd bezig gehouden, lees er de oude jaargangen maar op na. Daarbij werden de aanvankelijke bijenrassen verguisd of bejubeld, terwijl later geleidelijk een gebruiksbi met goede eigenschappen centraal kwam te staan.

In geschriften krijgt de bij die hier volgens overlevering van oudsher thuishoort weer veel aandacht en wellicht dat in de toekomst daadwerkelijk aan de restanten van deze "oerbij" gesleuteld gaat worden. Volgens de boeken - in hoeverre hebben auteurs klakkeloos van elkaar uitspraken overgenomen? - hoort deze oerbij donker van kleur te zijn, maar door kruising met vele andere rassen is van de oorspron-

kelijke bij weinig over. Over het temperament is nog minder bekend.

De aanslag op de Nederlandse bij moet al heel oud zijn, gelet op een beschrijving van de honingbij die Swammerdam in zijn omgeving meemaakte. Tijdens een meteorologisch literatuur-onderzoek kwam ik een kostelijk stukje over Bijen en Bijenonderzoek tegen in "Filozoofische Verhandelingen" uit de Bijbel der Natuure en in 1739 daaruit gelicht door de heer J. Nettis. In het aangehaalde onderzoek van Swammerdam werd zelfs al gesproken over het splitsen van een bijenvolk om jonge volkjes te krijgen (1673). Maar wat zegt Swammerdam over de bij uit zijn omgeving?

"De mannetjes zijn doorgaans de dikste van lijf en de grauweste van koleur, de gemeene bijen (lees werkbijen) zijn de kleinste en van een donker GOUD-GEEL.

De koningin is de langste en goudgeel van koleur. Meest alle leden van de bijen zijn bezet met pluimachtige haartjes."

Ik beloof u elke maand te laten meegenieten van een heerlijk stukje bijenproza.

Het mysterie van een voorplaat, januari 1986

Wellicht herinnert u zich de voorplaat van het zojuist genoemde Groentje en anders moet u het er maar bijpakken. Onze vraag was toen: Wie weet er iets meer te vertellen over de medaille met bijenmotief? En de reacties kwamen, al heel snel, van Karel de Bruijn uit Vledder. Hij schreef: "Ik weet je alles te vertellen over de medaille op de voorplaat.

Om veel typewerk te voorkomen wil ik je de tip geven dat in de Praktische Imker van 1911, meinummer blz. 36 een beschrijving staat. De Koninklijke Begeer zit niet meer in Utrecht maar in Rijswijk. Tevens kan ik je vertellen dat er twee medailles geslagen zijn in de doorsnede van 4 en 5 cm.

Beide medailles met de matrijs van de medaille van 5 cm en vele andere medailles waren te bewonderen in het museum te Vledder. Met beste groeten Karel P. de Bruijn."

Vanaf deze plaats de beste groeten weerom Karel en bedankt voor je brief. Intussen is zoals bekend het museum van Vledder verhuisd naar Bunnik. Het volgende weet je misschien niet. Er kwam nog een reactie en wel van de heer Jansen uit Dordrecht. Hij is in het bezit van eenzelfde medaille maar met ander inscriptie en wel:

Nationale Bijtentoonstelling

23 - 27 september 1920

Boxtel 3e prijs

Deze medaille is indertijd gewonnen door zijn grootvader, de heer M. Hylkema uit Dordrecht. Wel u be-

grijpt de volgende vraag. Wie kan de eindredacteur helpen aan een kopie van het bewuste artikel?

Met zijn allen aan de slag, ver voor de boomplantdag.

Dat het nodig kan zijn blijkt uit het volgende verhaal. Onlangs verhuisde een pot honing als wederdienst naar een kennis.

Toen zoonlief uit school kwam en de honing opmerkte was de spontane opmerking "Ma, dat hoeft ik toch niet te eten hé!

Verbaasd reageerde de moeder: "Het is echte honing hoor!"

Zoonlief: "Daarom juist, jij eet toch ook niet iets dat een ander heeft uitgespuugd!"

Moeder: "Maar jongen, hoe kom je daar nu bij, de bijen nemen de honing toch aan hun pootjes mee!!!" Zo dat was gezegd.

Bij hoevelen zal er meer kennis zijn? Gelukkig bezoeken steeds meer imkers scholen, vertonen er hun dia's over de bijen en vertellen iets over de samenhang in de natuur. Vooral deze maanden zou dit centraal moeten staan op alle scholen gelet op de boomplantdag 1987 die in het teken staat van Bomen en Bijen.

Heeft uw imkersvereniging in het kader van deze dag bij de gemeentelijke plantsoendienst een "plan de campagne" opgezet om niet alleen dit jaar maar ook in de toekomst bij de aanplant van bomen en heesters, indien mogelijk, rekening te houden met de belangen van de imkers in hun gemeente?

Dat was een imker uit het juiste hout

Ik eindig deze keer zoals ik ben begonnen, namelijk met overpeinzingen.

Het was het begin van de jaren vijftig dat een imker in het hoge noorden van ons land zich niet alleen druk maakte over de achteruitgang van de bijenweide maar er ook daadwerkelijk iets aan deed. Regelmatig verscheen er in ons Groentje een speurbijtte van deze inhoud.

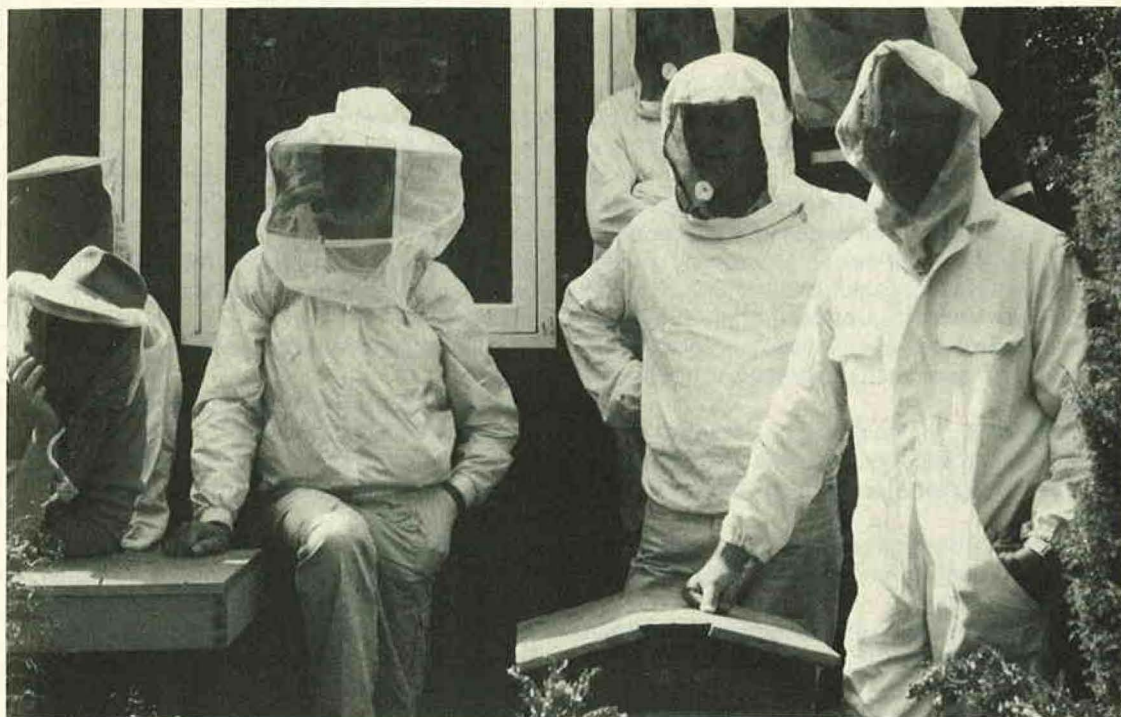
WILGENSTEKKEN, stuur 50 cent aan postzegels en u krijgt 50 prachtige stekken franco thuis.

Atze Dijkstra

Ook ik kreeg op een goede dag een dik pakket stekken thuis afgeleverd. Een gewoon voorval.

Ik heb deze imker nooit gekend, maar als jongen was ik vol bewondering voor zijn enthousiasme. In het Groentje van september werd al melding gemaakt van zijn overlijden; in oktober werd er meer uitgebreid aandacht aan zijn grote inbreng besteed. Wat overblijft is een leeg gevoel.

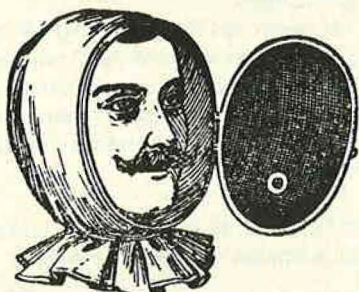
Ko Zoet.

De sluier

Je hebt ze in allerlei uitvoeringen: er zijn sluiers met vaste hoed en met losse sluiers die te combineren zijn met een strohoed, jagershoedje, tropenhelm of gewoon de oude vilthoed van vader.

Er zijn sluiers en kappen met een soort inklapbaar geraamte, met metalen afstandsringen en met "ventilatieband"; met vizieren van metaalgaas, kunststof of paardehaar, met of zonder pijpgat.

En dan niet te vergeten die bijenkappen die een geheel vormen met een wijde witte boerenkiel.

De onhandigste vind ik die traditionele kap, zo'n katoenen zak met een ruitvormig vizier. Het ding zit altijd benauwd, is van onderen meestal te kort en het vizier schuurt langs je neus of plakt tegen je mond. De prettigste is toch wel de gewone losse sluier die over zo'n cirkelronde pastoorshoed stulpt. Maar dan moeten de elastieken lussen waar je je armen door steekt wel heel blijven.

De leukste is de kap die afgebeeld staat op de bekende tekening van de 16e eeuwse Pieter Brueghel. Hij ziet er solide uit. Of hij praktisch is, valt te betwijfelen.

Zo ongeveer drie van de vier keer dat ik iets doe met mijn bijen, draag ik een sluier. Grote en langdurige ingrepen verricht ik vrijwel altijd met, korte inspecties meestal zonder. Een en ander hangt een beetje af van de stemming van de bijen en/of die van mij. Het afgelopen voorjaar inspecteerde ik blootshoofds een van de volken uit de schoolbijentuin. Niks bijzonders uiteraard, maar er stonden wel een kleine dertig brugklasleerlingen in een halve cirkel achter en naast de geopende kast, ook zonder hoofdbescherming.

Niemand werd gestoken. Een paar weken verder in het seizoen zou ik dit nooit aangedurfd hebben. Eigenlijk zijn al die kappen en sluiers ondingen, maar helaas kun je toch niet zonder.

Bijenkappe

Bijensluiser.

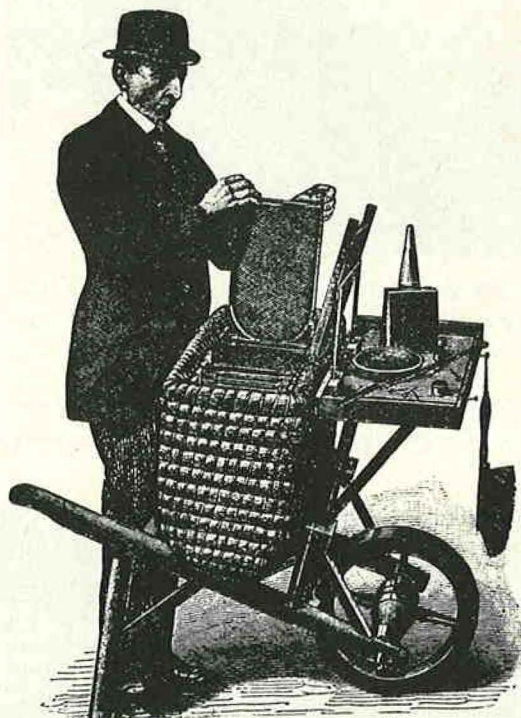
Handschoenen

Dat laatste geldt ook voor de handschoenen; die gebruik ik veel minder, laten we zeggen een van de vier keren. Echt goede imkershandschoenen ben ik nog niet tegengekomen, de beste zijn nog die van niet te dik, soepel leer. Kwetsbaar is het stuk mouw dat er aan vastzit, de schacht, die wil nog wel eens loscheuren. Ik heb twee paar; het prettigst werk ik met het paar waarvan inmiddels enkele vingers finaal zijn doorgesleten. . . . Propolis aan je handen is vervelend, maar die kun je, nee moet je schoonmaken, als je tenminste wilt voorkomen dat je autostuur, de toetsen van de schrijfmachine, je partner of het laatste Groentje onder de kleverige hars komen te zitten. Maar wie maakt er regelmatig zijn handschoenen schoon? Ik durf te wedden dat de meeste er uit zien als de mijne: een beetje kapot, vies en met stijve vingers. Ze worden alleen maar gebruikt als het echt moet. Ongerief dus.

Berokers

Als er één stuk gereedschap is waar je als imker mee kunt tobben dan is het toch wel de beroker. Of je nu moet blazen, knijpen, drukken, draaien of een handeltje overhalen, op kritieke momenten gaan ze allemaal uit.

Laurel en Hardy, Chaplin en Harold Lloyd, allemaal zouden ze er, als de mensheid wat meer van bijenhouden had geweten, prachtige slapsticks van hebben kunnen maken. Het aansteken van zo'n ding kun je nog wel, met vallen en opstaan, onder de knie krijgen. Maar het aanhouden. . . . Ach, u weet er immers alles van. Zelf maak ik nog het meest gebruik van de zogenaamde Vulkaan. Het mechaniek van mijn minstens tien jaar oude Vesuvius doet het nog redelijk; het braakt tenminste, meestal piepend, steunend en knarsend, een heleboel rook uit. Vervelend is alleen dat er meer rook onder het deksel vandaan komt dan door de daarvoor bestemde tuit.

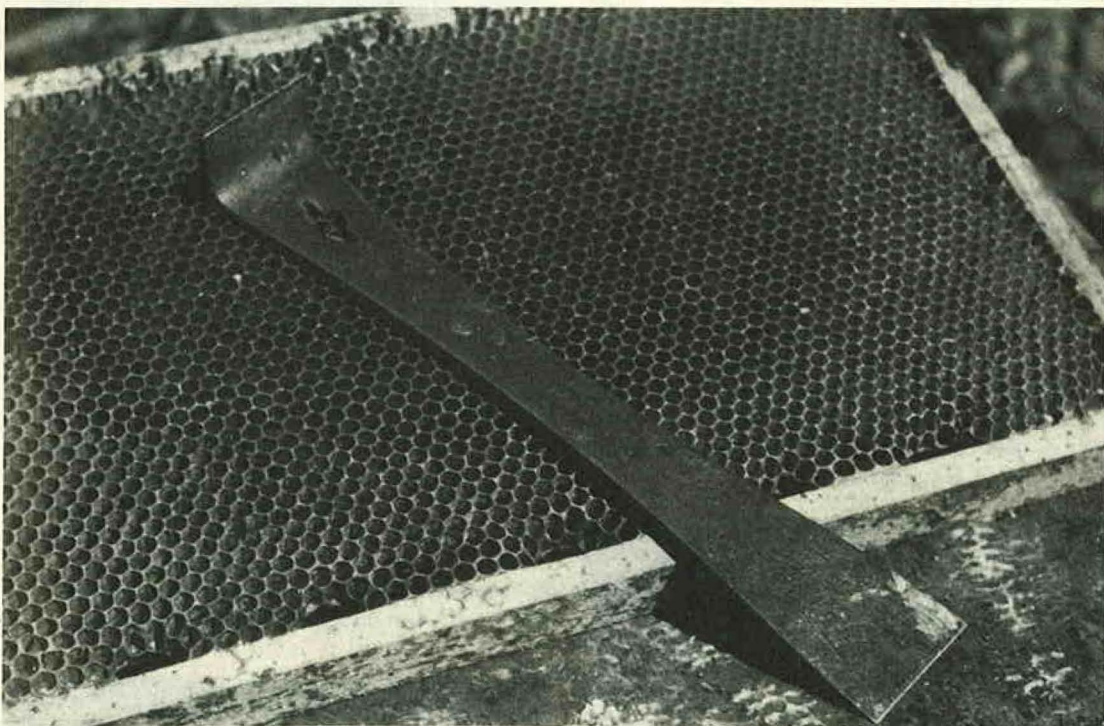
Gericht de rook een bepaalde kant uit sturen is dan erg moeilijk. Sinds ik zelf niet meer rook, heb ik leren aanvaarden dat ik me met dit soort rookgerei moet behelpen. Trouwens, in zeer veel gevallen kan het best zonder rook en kun je volstaan met een simpeler en veel bijen- en milieuvriendelijker plantenspuit.

Het schraapbeiteltje

Het allerbeste hulpmiddel is ongetwijfeld het schraapbeiteltje of – zoals het in de prijscourant van het Bijenhuis genoemd wordt – het raampjesbeiteltje.

Daar valt werkelijk niets op aan te merken. Als het moet kun je zonder kap, handschoenen of beroker je volk te lijf, zonder schraapbeiteltje kun je nauwelijks iets beginnen. Het is overal geschikt voor: bakken loswrikken, braamraat wegschrappen, raampjes losmaken, moerdoppen lospeuteren, bodems schoonmaken, propolis verwijderen, wespen doodslaan, alles kan met dit handige stukje ijzer. Ik maak het liefst gebruik van het brede, zware, Amerikaanse model. Wat de hamer is voor de timmerman, het fluitje voor de scheidsrechter en het spandoek voor de demonstrant, is dat schraapbeiteltje voor de imker.

Helaas heeft ook dit ding een groot nadeel: je bent het steeds kwijt. Toch ongerief dus.

WIST U DAT...

... u zich zou moeten herinneren dat de imkersvereniging Epe duizend gulden ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan schonk aan het gemeentebestuur van Epe?

Het stond nog maar kortgeleden in het Groentje opgetekend, nl. in het vorige nummer. Nu lezen we dat op haar beurt de gemeente dit geld verdubbelen zal, zodat nu ineens twee duizend

gulden beschikbaar is voor de aanplant van bijvriendelijke groenvoorzieningen. Aldus de Apeldoornse courant van 4 december '86.

Het zou mooi zijn indien het ook daar nog niet bij bleef. Wellicht dat met dit initiatief een sneeuwbaaleffect teweeg gebracht werd, waarop ook anderen in het mooie Epe in willen haken. Als we meer weten melden we het graag!

... het artikel in de Consumentengids over honing, zoals in het vorige nummer uitvoerig afgedrukt, heel wat imker-pennen in beweging zette? Niet alleen de aan het artikel gehechte brief van de heer Speelziek deed dat, ook kreeg de redactie commentaar van soortgelijke strekking van de bijenteeltleraar M. Hallmans uit Mook en officieel ook vanuit de cie P.R. van de VBBN. We hoeven, dat wil ik op voorhand even vaststellen, ons als imkers onderling natuurlijk niet te overtuigen van de bijzondere kwaliteiten van zelfgewonnen honing. We stonden er zelf bij toen de honing gewonnen werd. Daarom gaan we er nu hier niet verder op in. Eens zijn we het met de heer Hallmans, als hij in een brief aan ons zegt: "Hoogst ergerlijk is het gemis aan praktische kennis" van de deskundigen van de consumentenbond. Eens zijn we het vooral ook met het gegeven dat dit een "drijfveer moet vormen dit natuurzuiver handelen van nederlandse imkers te verdedigen en uit te dragen". Maar dat hoeven we toch niet in dit blad te doen?

... de Rijksvoorlichtingsdienst heel wat voor onze imkersverenigingen betekent omdat er vaak films gehuurd worden die passen bij het onderwerp dat men op een verenigingsavond wenst aan te snijden? Die RVD nu heeft goed nieuws want de tarieven die voor transport en huur berekend worden gaan omlaag. Voor een pakket 16 mm films moet nu f 30,— betaald worden, voor videocassettes f 15,— aan transport. Het uitleentarieff bedraagt voor 1 of 2 films of videocassettes f 15,—, iedere volgende film f 7,50. Telefonisch inlichtingen krijgen of titels aanvragen is mogelijk (070-614181) maar bestel een film minimaal 1 week tevoren. Tenslotte is er een supplement op de catalogus met titels van 150 nieuwe films/videocassettes. Aldus schrijft ons W.van Ast-Lodder, hoofd van de RVD Filmotheek.

... er in Wageningen, (voor imkers misschien in de schaduw van het Bijenhuis?) ook een instelling bestaat voor wetenschappelijk landbouwonderwijs? Natuurlijk wist u dat. Die instelling heet thans, omdat niets hetzelfde blijft, Landbouwuniversiteit.

Maar wat voor een lange, lange reeks van jaren dezelfde uitstekende naam bleef is een vereniging van personeel van die instelling. Die vereniging luistert naar de naam Heterosis. De idee achter die naam is dat mentale kruisbevruchting tot resultaten kan leiden die ver boven het gemiddelde liggen. Een instelling als de Landbouwuniversiteit heeft zoveel kwaliteit in huis dat velen van Heterosis-cursussen in de loop der tijd een dankbaar gebruik maakten.

Vooraf om te weten te komen wat de Wageningse wetenschap bezig hield. Sommige Heterosis-cursussen zijn befaamd geworden. Het zou dus kunnen zijn dat de cursus Insekten en Insektenbestrijding, waar het in dit uitgedijde stukje om gaat, dat ook gaat worden. Helaas is de cursus al onderweg als u dit leest maar op 12 januari begint de wekelijkse samenkomst opnieuw. Cursusdoel is om "bestrijding van plaaginsekten bestrijding te bespreken die de natuur en ons milieu zo min mogelijk schaadt". Een heel interessant programma want bv. wat denkt u van een onderwerp (op 16/2) 'hoe vinden insektenparasieten hun gastheren?', of, (op 16/3) 'Bijenonderzoek in een landbouwkundig perspectief'? Natuurlijk wordt dit laatste ingeleid door drs. J.Beetsma. Interessant voor wie in de buurt van Wageningen woont. Want, "een sluier van de insektenwereld wordt opgelicht" zo schrijft ing. H. Rosing. Bij hem, wonend, Breehoven 23, 6721 SP Bennekom, tel. privé 08389-18389, maar liefst tijdens kantooruren: 08370-19100, tst. 542, kunt u meer horen over kosten (f 35,—) en mogelijkheden, juist ook van de daarbij behorende schriftelijke informatie.

Op het Bijenhuis leggen we het volledige programma voor belangstellenden graag klaar, hopen dat dit rijke drachtveld door onze imkers snel en in grote getale zal worden opgemerkt.

... dat de heer B.A. van den Berg de redactie vaak zeer uitvoerig op de hoogte houdt over alles wat de VBBN zou moeten raken. Zo vroeg hij aandacht voor wat de minister van Verkeer en Waterstaat, mvr. Smit-Kroes gezegd moet hebben tijdens de plechtigheid rond de inmiddels geopende snelweg langs Utrecht. U weet wel het stuk snelweg dat o.a. door Amelisweerd loopt, waar veel mensen nog voor lange tijd met schade aan hun ziel aan zullen blijven denken. Zij - mvr. Smit-Kroes - zou gezegd hebben dat van haar dienst allerm minst gezegd mag worden dat het bestaat uit "asfalt- en betonbreinen", immers die dienst plant per jaar 50.000 nieuwe bomen en 100.000 nieuwe struiken. En dan vraagt ze zich af: "Wat tobt een vereniging als de Vrienden van Amelisweerd dan nog over 600 in Amelisweerd gekapte bomen?"

En dan denkt een VBBN-lid, zoals de heer van den Berg: welke bomen en welke struiken; en welke invloed heeft de Vereniging eventueel wel of niet op de keus van de soort bomen en struiken? Wist u mijnheer van den Berg dat de redactie iedereen uitnodigt die hierover iets naders kan zeggen of voorstellen? Het meest bijenhouders die ook ambtenaren van het ministerie zijn? Daar komt vast iets uit denken we!

Weinig imkers die in Wageningen het Laboratorium voor Entomologie voor de instructiedag op 22 november bezochten zullen naar huis gegaan zijn met een gevoel dat ze er niet veel ter overdenking meekregen.

Terug op de rust van eigen stand is er dan zo'n gevoel van op een ijsberg te zitten: de omtrek en de contouren van wat zichtbaar aan de bovenkant is, raakt steeds meer bekend, maar wat er niet allemaal onder het wateroppervlak van het imkeren gebeurt kun je pas op een instructiedag als deze gewaar worden. Wanneer mijn medeimkers zich zorgen maken dan tracht ik hen gerust te stellen met de mededeling dat we over vijf of tien jaar heel wat meer weten. Maar concreet:

De bijdrage van dr. Velthuis

De meest tot de verbeelding sprekende rede werd door de heer Velthuis gehouden. Zoals bekend is hij werkzaam aan de Rijks Universiteit te Utrecht, met name aan het laboratorium voor vergelijkende fysiologie. Hoewel zijn naam in imkerskringen wel het meest verbonden is met koninginneteelt, kwam dit onderwerp maar zijdelings ter sprake. Wat er wel was waren bondig geformuleerde beschouwingen waarvan het goed was ze op te nemen, omdat ze stuk voor stuk de moeite waard waren. Zijn betoog kwam er op neer dat wanneer we de bestaande Varroa bestrijdingsmogelijkheden bekijken geen ervan alle gewenste eigenschappen tegelijk heeft. Opsommend zijn die gewenste eigenschappen van een Varroa-bestrijdingsmiddel de effectiviteit, goedkoopte, gemakkelijheid van toedienen en omgevingsvriendelijkheid (o.a. naar bijenvolken, honingconsument en imker). Het ziet er naar uit dat zo'n middel er ook in de toekomst niet zal komen omdat de markt voor een bestrijdingsmiddelen-fabrikant slechts marginaal interessant is.

Een bezoek van dr. Velthuis aan Israël onlangs, zoals bekend een land met een belangrijke citrusindustrie en dus bijenhouderij, bracht hem in aanraking met een eenvoudige wijze van mierenzuurbehandeling. Hij noteerde daar ook dat er een natuurlijk hygienisch gedrag bij bijen aanwezig is: hij observeerde dat bijen op de bodemplank Varroamijten met hun kaken fijn knepen. Wellicht zou op een versterkt gedrag in deze zin in bijenpopulaties geselecteerd kunnen worden. Hij vermeldde ook dat in Israël, zowel als in Frankrijk amitraz in de bijenhouderij toegelaten middelen zijn.

In zijn algemeenheid vond hij dat we in Europa in een absurde situatie leven.

Goedkeuring van een middel kost een enorme voor-

bereiding en dus geldinzet. Ieder middel vereist binnen de tien of twaalf E.E.G.-landsgrenzen een nieuwe toelatingsprocedure waarin aantoonbaar tegenover autoriteiten is dat het middel aan de veiligheidseisen voldoet. Dat is, voor wat Perizine betreft, gebeurd in nauw overleg tussen Bayer en de Deutsche Imker Bund. In Nederland werd het Consulentenschap bij dit onderzoek betrokken. De hoge prijs van Perizine moet de daarvoor gemaakte onderzoekskosten goed maken. Eenzelfde verhaal geldt voor amitraz. Het is een welbekende (schurft)mijt dodende stof gebruikt in de veehouderij onder de merknaam taktic, van Engelse afkomst, kosten f 70,— per liter.

Een fractie van een cent

Omgerekend zou dit middel, indien ingezet op bijenvolken, een fractie van een cent per bijenvolk - behandeling kosten. De georganiseerde nederlandse imkerij heeft onlangs twee maal verloren; de eerste maal toen de bezetting op de Ambrosius-hoeve moest worden verminderd; de tweede maal toen ook andere belangen dan bijenhoudersbelangen er de dienst gingen uitmaken. De imkerij is nu in een dwangpositie geraakt, maar zou in zijn organisatie volwassen moeten gaan worden door het maken van eigen keuzes. Naar het oordeel van de heer Veldhuis wordt de imker namelijk niet op eigen verantwoordelijkheid voor de bijenhouderij benaderd. Bijvoorbeeld waarom is er het voorschrift dat Perizin slechts in de wintermaanden kan worden gebruikt? Antwoord: omdat het effect ervan bij gebruik op andere tijdstippen niet kon worden onderzocht vanwege de daarmee gepaarde (te) hoge onderzoekskosten. Zulk onderzoek zou samen gefinancierd moeten worden. Daarmede moeten keuzes worden gemaakt. Bv. velen lezen het Groentje niet en/of bewaren het niet. Dat is een grote kostenpost (f 130.000 per jaar red.) daarop zou bezuinigd kunnen worden. Contract research bij universiteiten voor assistenten in opleiding is in te schatten op f 175.000 voor een periode van drie jaar. Onderzoek zou eventueel ook op universiteiten gerealiseerd kunnen worden, onderzoek dat de bijenhouderij direct ten goede kan komen.

De bestuiving door bijen, geloof me, zei dr. Velthuis tenslotte, speelt op de achtergrond een heel belangrijke rol. Het hangt ervan af hoe de imkerij gebruik maakt van zijn betekenisvolle rol in de samenleving.

Varroa biologisch bestrijden?

Onder deze noemer kunnen een aantal bijdragen van deze imkersdag bijeengebracht worden. Er is in de imkerij een belangrijk aantal mensen die het gebruik van bestrijdingsmiddelen uit de reageerbuis niet wensen. Gelukkig zet ook Hilvarenbeek zich daarvoor in, al is het wel duidelijk dat dat onderzoek naar de smaak van sommigen niet voldoende is. (Het is overigens niet moeilijk de stelling te verdedigen dat alle onderzoek onvolledig en onvoldoende is). In afwezigheid van drs. de Ruijter gaf de heer van den Eijnde een uiteenzetting allereerst over de arrestraammethode, eigenlijk zoals uiteengezet in het Groentje van '85, p.115 en 153. Het oordeel daarover: arbeidsintensief; voortdurend alert zijn op doppen breken waarbij alle ramen doorlopen moeten worden; de koningin wordt onrustiger en kan er vandoor gaan. Het vangcijfer ligt vermoedelijk tegen de 90 % gemiddeld met een grote spreiding; om de twee jaar wordt nu in een Duitse publikatie aangeraden toch maar chemisch te behandelen. Nog in onderzoek is de mogelijkheid om in een veger een jonge koningin onder een koninginrooster in een onderbak (de bovenbak zou teveel met honing vol kunnen lopen) een uitgebouwd (Varroa) "vangraam" te laten beleggen dat van graam om de 9 dagen te verwijderen. De Stichting Proefbijenstand komt erop terug.

In een imkersbijdrage later die dag sprak ook mevrouw Kroes. Ze kwam terug op het belangrijke Utrechtse onderzoek dat al eerder uiteengezet werd op het tweede Utrechtse Varroa-symposium. De conclusie van die samenwerkingende groep van 16 imkers is, volgens mvr. Kroes, dat de arrestraammethode qua nalopen wel meevalt en dat door gebrek aan broedverzorging aantoonbaar meer honing kan worden gehaald. Bovendien een broedstop van 4 weken is niet nadelig omdat de bijen navenant langer leven. De koningin moet in ieder geval voor de linde bloeit (of ongeveer 10 juli) uit het arrest gehaald worden om weer voldoende winterbijen te verkrijgen. Uiteindelijk ziet zij niet de chemie maar het afzwavelen van volken als een mogelijkheid om die volken die door het geringer wordend effect bij grote aantallen mijten toch dreigen in de gevaren te komen, het getij voor de steeds te verschonen volken te doen keren. Het zou goed zijn als we eens wat meer aandacht zouden schenken aan het streven van die Utrechtse groep. Zij zouden de dank van ieder imker verdienen als ze overtuigend konden bewijzen dat imkeren met Varroa, zonder chemie mogelijk zou zijn. Tegelijk moet gezegd dat de fanatieke benadering van mevrouw Kroes soms afschrikt. Zo was menig een terecht verbaasd van een vraag van haar zijde (n.b. H.B.-lid van de VBBN!) waarin een monster-

verbond tussen Bayer en het consulentschap werd gesuggereerd.

Een vervelende verslaglegging

Wat zo vervelend is van deze verslaglegging dat er nog zo veel meer was dat de moeite van het vermelden waard is, maar dat door gebrek aan ruimte hier niet aan bod kan komen. Met één uitzondering - die uitzondering treft u hieronder nog in een apart hoofdstukje aan - zullen we dus maar een greep doen en moet u zich voornemen volgende keer maar zelf te komen luisteren. Overigens de collegezaal was meer dan vol, een twee honderd imkers zullen er zeker geweest zijn en we verheugden ons op een goede portie Vlaamse taal in onze omgeving. Vermeldenswaard hier is nog:

Varroa wijfjes kunnen tot 7 broedcyclussen meemaken en tot 30 eitjes leggen.

Het bibliotheekgebruik loopt als een trein. De alfabetische catalogus werd druk gekocht; ook andere toegangen tot de verzameling imkerboeken, namelijk de systematische en zoeken via de computer, werden uitgelegd. Uitleening is gratis, terugzendkosten zijn voor eigen rekening. Opening is alle werkdagen, op normale kantooruren. We komen er in dit blad nog wel op terug en lees er het maartnummer nog maar eens op na.

De samenhang van VBBN tot cursorisch gesubsidieerd bijenteeltonderwijs is niet langer aanwezig, kan hoogstens nog informeel bestaan. Onderwijs vanuit de VBBN gaat uit van cursussen van de Ziektebestrijdingscie, waarvan er thans drie gepland zijn nl. in Rotterdam, de Achterhoek en Amersfoort en mogelijk andere.

De koninginneteeltcommissie wil haar volgende bijeenkomst organiseren op 14 februari '87. De 6000 of zo imkers met minder dan 5 volken zullen speciaal aandacht krijgen van de koninginneteeltcommissie teneinde de volkssterkte te verbeteren, de bedrijfswijze beter te controleren, de Varroabestrijding in samenhang te kunnen bedrijven en, vooral, het imkerplezier, waaronder koninginneteelt te vergroten. De commissie staat tenslotte open voor iedere individuele of groepsgewijze vraagstelling vanuit de imkerij. Waarvan nota.

Van bomen, bijen en mensen

De instructiedag zou, wat mij betreft, al geslaagd zijn als alleen de heer Hensels het woord had gevoerd. Ons land bestaat uit een ratjetoe van mensen en volksaarden, waarvan ik vaak begrijp dat de een de ander niet mag enz. Neem nou de Friezen; als je dat onderwerp aansnijdt krijg je van iedereen gelijk een heel verhaal.

Maar neem nu de Limburgers, dat eigenzinnig volksdeel dat het voorrecht heeft op een van de mooiste plekjes te wonen. Met een taalgebruik dat voor de liefhebber heel bijzonder is.

Kortom neem nu Hensels, met zijn uitspraak van de w en het verlies aan t aan het eind van een woord. Maar luister vooral naar wat hij over imkers en het imkeren heeft te zeggen. Vol levenskracht en overtuiging, met overgave bedacht en gebracht, wat is dit land en deze imkerij rijk in een pleitbezorger à la Hensels die zelfs de lauwesten onder ons wakker weet te maken.

Wat hij dan te zeggen had? Zoveel en ook zo logisch: dat we wat minder op "ze mosten" moeten rekenen. Dat het 60 jaar duurde voor we van korf naar kast gingen en dat het nog wel zo lang zou duren voor de dracht voor de immen beter zal zijn, maar dat we nu, dat is 25 maart 1987 moeten beginnen. De verhouding 1 imker op 1000 andere Nederlanders ligt scheef maar aanstaande maart heeft de imkerij de kans om tenminste alle jeugd tegelijkertijd en gecoördineerd te vertellen en te laten zien dat imkers geen vreemdsoortige vreesaanjagende mannetjes en vrouwtjes zijn stammend uit een verleden dat voorgoed voorbij is. Maar dat het een groep mensen is die zich bewust zijn van de taak en de rol die bijen vervullen in het milieu. Dat die imkers een vertrouwd en gewoon beeld in iedere samenleving behoren te zijn en niet vreesaanjagend vanwege prikkerige toestanden.

Vanzelfsprekend dat daarbij de pot honing op tafel komt. Vanzelfsprekend dat de imker zich niet vereenzelvigd met het hebben van een zoveelste hobby, maar wel dat hij laat zien dat bijenhouden een volwaardige teelt is met een groot belang voor de samenleving en de natuur die die samenleving moet mogelijk maken. De missie gedurende die maand – en ook daarna – is om de samenleving te doordringen van het gewicht van die bijenteelt, die gelukkig nog bestaat dankzij imkers, die er zorg voor willen dragen. Geen zielige imker die zo graag een drachtplantje zou willen hebben, nee: er zijn nog bijen dank zij mensen en die spelen, meest ongezien, een belangrijke rol waar bloemen zijn in de natuur. Diezelfde gemeenschap dient zeker te stellen dat imkers de mogelijkheid hebben bijen ook in de toekomst hun werk te laten doen.

Aldus vrij pover vertaald naar Hensels.

Zakelijk nog even: de provinciale commissie Boomfeestdag (zie vorig Groentje) kent de activiteiten in uw provincie en weet welke van de 500 gemeenten meedoen. Algemene informatie bij Staatbosbeheer, 030-852727, de heer Anth. v. Heck. Contact met de groenvoorzieners in uw eigen gemeente dient altijd nagestreefd te worden.

Tenslotte: ook bij consulentenschappen voor de tuinbouw is een specialist aanwezig voor boomteelt en stedelijk groen, die weet wat wel en niet tot de bijendracht behoort.

Boomfeestdag 1985

Herinnert u zich dat de heer Heer Hensels in het decembernummer schreef hoe de organisatie "Nationale Boomfeestdag" in elkaar steekt? Een lijst met contact adressen van regionale commissies zat daarbij. Heeft U of heeft Uw vereniging reeds contact gezocht en gekregen? **WAT MOETEN WIJ ALS IMKERS DOEN OM DEZE BOOMFEESTDAG TOT (om met Hensels te spreken) EEN FEESTDAG VAN BOMEN EN BIJEN EN MENSEN TE MAKEN? DENK AAN HET VOLGENDE:**

U heeft nu een uniek handvat om contacten te leggen, hopelijk te vernieuwen met de mensen van de gemeentelijke groenvoorziening. Zit u wat omhoog met die opgaaf?

Help de basisscholen in uw gemeente en biedt ze de hulp van imkers aan bij de voorbereidingen voor de Boomfeestdag. Mochten er imkerorganisaties in uw omgeving zijn die niet tot de VBBN zijn te rekenen, tracht dan in goed overleg tot aanpak van de Boomfeestdag te komen.

In iedere vereniging zijn er imkers te vinden, die te porren zijn om "de boer" op te gaan en bv. in imkerstenu een bijenles te verzorgen, samen met de klasse-onderwijzer. Een dia-serie kan daarbij mogelijk helpen. Vanaf de 2e helft van deze maand kunt u zo'n les aanvragen bij het secretariaat op het Bijenhuis. Het bedoelt een ruggesteun te zijn om het imkersverhaal niet "te goed" maar wel "heel aardig" te brengen, zodat het voor de kinderen "te gek" wordt. Laat zo'n "te gekke" bijenles een vervolg krijgen, vermoedelijk na de boomfeestdag, in de vorm van een uitnodiging om een bezoek te brengen aan een echte bijenstand, de stand van de lesgevende imker of de stal van de imkersvereniging. Laat kinderen dan ook beslist van de honing snoepen, maar voorkom prikken ten allen tijde.

Probeer uit de eerste of vernieuwde contacten ter gelegenheid van de boomfeestdag een blijvende samenwerking te laten groeien. Iedere imkersvereniging zou een ministerie voor "buitenlandse betrekkingen" moeten hebben en de betreffende minister zou contact met de gemeentelijke groenvoorzieners en de plaatselijke scholen als belangrijke onderdelen in zijn portefeuille moeten vinden. Ook de redactie van het Groentje wil er alles aan doen om aanstaande Boomfeestdag tot een unieke gebeurtenis te maken. Die redactie wil graag de beste foto die "boomplantende kinderen" tot onderwerp hebben met een niet onaardige prijs belonen. Nog mooier is het als de boom ook een bijenboom is. Helemaal mooi wordt het als op een of andere wijze "bomen planten, kinderen en bijenhouderij" in een afbeelding verenigd zouden kunnen worden.

Dat zal echter wel te moeilijk zijn. De foto's moeten voor 10 april het Bijenhuis bereikt hebben, de redactie vormt de jury en doet zelf niet mee.

Verdere achtergrondinformatie:

De organisatie achter de "Nationale Boomfeestdag" heeft aan alle scholen een pakket lesmateriaal ter beschikking gesteld. Uw hoofdbestuur lid beschikt ook over een compleet pakket. Bij dat H.B.-lid kunnen de imkersverenigingen zich ook verder oriënteren, zodat men weet wat de scholen reeds hebben.

De bij dit pakket behorende poster en de dia-serie zijn los te bestellen en zouden interessant kunnen zijn voor de imkersvereniging. Ze zijn voor eenieder te verkrijgen door overmaking van de volgende bedragen:

POSTER BOMEN (heel mooi, niet veel bijenbomen) f 7,50

DIASERIE "BOOMFEESTDAG 1987" f 27,50 incl. verzendkosten U krijgt dit toegestuurd na overmaking van het bedrag op giro 54430 t.n.v. Staatsbosbeheer Utrecht, onder vermelding van dat wat u wenst.

HONING VENTEN ANNO 1905

De heer L. Hester uit Zuidwolde in Drente is in het bezit van bijgaande afbeelding, een prentbriefkaart van een honingventer met, zoals toen gebruikelijk, paard en wagen. Volgens de heer Hester moet de afbeelding voor 1906 gemaakt zijn; de man rechts toont een pot honing. De bovenste regel van de tekst op de venterswagen is niet te ontcijferen, maar op de tweede regel staat: "Specialiteit in honing".

Men snapt het al wel: wie?, waar?, wat? op de prentbriefkaart om de heer Hester op weg te helpen. Alle reacties graag naar de redactie die dan de heer Hester zal informeren en u tegelijk op de hoogte kan houden van wat er in imkerend Nederland nog aan historische kennis op dit terrein aanwezig is.

BIJENPLANT IN BEELD

Arjen Neve

muurpeper

Wanneer ergens wordt gespoten tegen onkruid, is de Muurpeper één van de eerste plantjes, die zich opnieuw laat zien. "Onkruid vergaat niet" is zeker van toepassing op deze bijenplant.

Gouden gras

Ze zijn maar klein, de plantjes van de Muurpeper. De stengels liggen op de grond en vertakken zich. De uiteinden richten zich op en zijn 5 - 15 cm hoog. Ze staan dicht opeen en vormen soms samen grote kussens. Als de Muurpeper in bloei staat gaat het groen geheel schuil onder de vele goudgele bloemetjes. De Franse benaming "gazon d'or"; gouden gras, is wel heel toepasselijk.

Vele benamingen van de plant hebben betrekking op de peperachtige smaak. Door de aanwezigheid van alkaloiden is de plant vergiftig.

Nectar uit het vruchtbeginsel

De bloemen staan in schermvormige schichten en tooien zich met vijf goudgele kroonbladen. Er zijn ook vijf kelkbladen en vijf vruchtbladen, die los staan en kokervormige vruchtbeginsels vormen. Onderaan de vruchtbeginsels bevindt zich aan de buitenzijde het nectarium in de vorm van kleine honingschubben. Bijen verzamelen zowel nectar als stuifmeel. Het bijenbezoek is haastig, als ze 4 tot 5 bloemen hebben bezocht gaan ze weer vliegend het stuifmeel in de klompjes verzamelen.

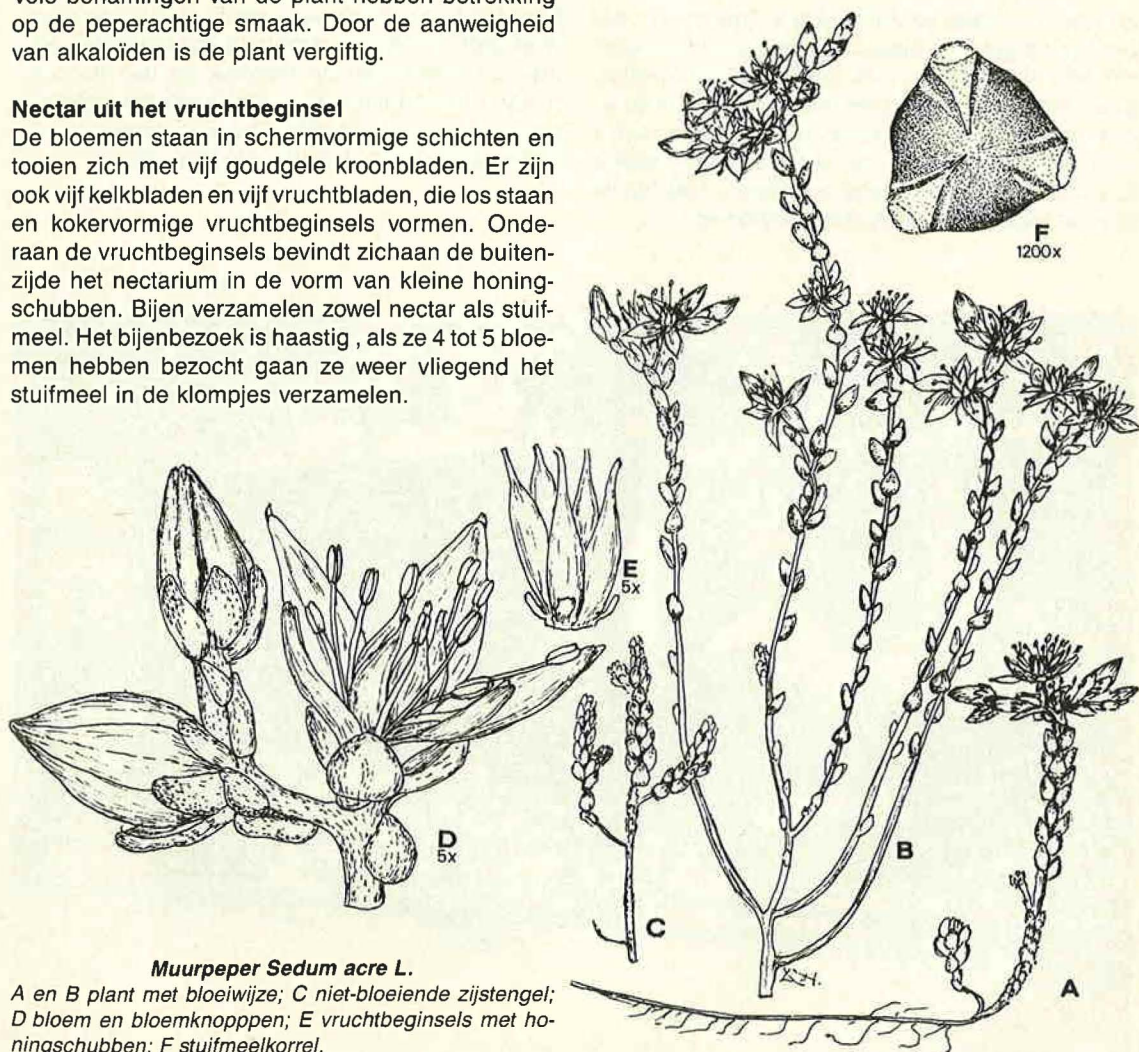
De stuifmeelklompjes zijn okergeel.

Op warme dagen wordt de Muurpeper druk door de bijen bevolgen.

Zandige grond

De Muurpeper is een inheemse plant, die veel voorkomt in de duinen, tot dicht bij zee. De plant gedijt goed op een zonnige standplaats in een kalkhoudende zandige grond. De bloei valt in de voorzomer. De vermeerdering geschiedt door zaad en vegetatief door stukjes stengel, die gemakkelijk worteltjes ontwikkelen. De vruchten openen zich bij vochtig weer.

De Muurpeper is ook een geschikte tuinplant, die niet veel ruimte inneemt. Ook andere sedum-soorten lenen zich goed voor tuinbeplanting. Een hele mooie is de *Sedum spectabile* (Boreau). Het is een forse plant, die in september en oktober met zijn roze bloemschermen de bijen nog voorziet van nectar en stuifmeel.

Muurpeper *Sedum acre* L.

A en B plant met bloeiwijze; C niet-bloeiende zijstengel; D bloem en bloemknoppen; E vruchtbeginsels met honingschubben; F stuifmeelkorrel.

RESEDA'S, KENT U DIE?

A. Harssema

"Indien u het met mij eens bent, dat de wat schrale bijenweide in ons land, best een stimulansje ten goede kan gebruiken, zou ik het bijgaande over *Reseda odorata* onder ieder's aandacht willen brengen."

Zo schreef de heer A.Harssema uit Groningen (tel.050-416512). Zoals men kan zien doen we dat graag, want het kon, zacht gezegd, best wel beter, die bijenweide. Dit is zijn bijdrage:

Geen concurrentie

Zonder de mooie en interessante rubriek van Arjen Neve: "Bijenplant in Beeld" concurrentie aan te willen doen, meen ik toch er goed aan te doen aandacht te vragen voor een bijenplant bij uitstek – *Reseda odorata*. In ons land komen van de reseda drie typen voor:

1. Wouw, *R. luteola*. De bloemen hiervan werden vroeger gebruikt om zijde geel te kleuren.
2. Wilde reseda, *R. lutea*. Komt in ons land voor in nog niet geheel tot rust gekomen duingebieden in het westen van ons land.
3. *Reseda odorata*. Om de sierwaarde van de bloem gaat het niet, wel om de heerlijke geur die de wat onogelijke bloempjes verspreiden. Er staat niet voor niets "odorata" achter.

De plant is voor de bijen echter bijzonder aantrekkelijk vanwege zijn stuifmeelgift en ook wel wat honing betreft.

Voor de stuifmeelgift en de zeer lange bloeitijd (juni - november) geven aanleiding deze plant letterlijk en figuurlijk eens wat meer in het zonnetje te zetten. Eind augustus was in alle volken het helder-oranjerode stuifmeel van de reseda te ontdekken. In oktober werd de plant op mooie dagen nog zeer druk bevlogen en nu, begin november, komen de bijen nog met kleine klompjes stuifmeel van de reseda thuis.

Hoe te telen

Enkele wenken voor de teelt zijn de volgende:

1. men kan eind april tot begin mei in kistjes zaaien en de plantjes in plukjes van 5 à 10 stuks uitplanten. Op de rij 20 à 30 cm, rijafstand 40-60 cm.
2. Half mei ter plaatse uitzaaien, echter wel op rijen. Omdat de plant in het begin een trage groeier is, is het gewenst 1 of 2 x te schoffelen. Is de plant eenmaal goed aan de gang dan verstikt haast alles eronder. Steeds weer nieuwe scheuten ontstaan er, die weer over de uitgebloeide heen groeien, ze vormt een goede massa organisch materiaal waar een flinke nachtvorst of de invallende winter dan een eind aan maakt.

De reseda verlangt een pH van zes en een half of hoger, heeft dus een hekel aan naar zuur neigende gronden. Het gewas wordt ong. 30 cm hoog. Er is met enige zorg, gemakkelijk zelf zaad van te winnen. Hebt u hem eenmaal gehad, dan wilt u hem vast volgend jaar niet meer missen.

Bijzondere vliegplank observatie

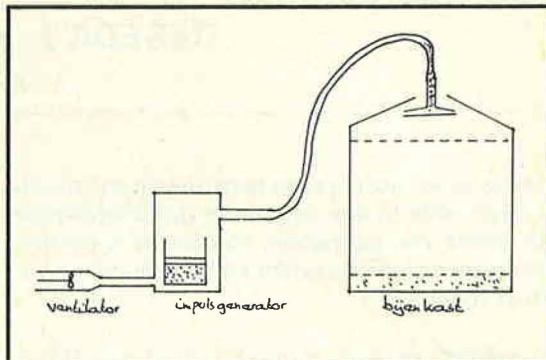
De heer Schoemaker uit Zuidwolde (gelegen in de driehoek Meppel, Hogeveen en Ommen) deed een bijzondere vliegplankobservatie op een van die uitzonderlijk-milde novemberdagen, toen we nog in hemdsmouwen bij de bijen konden toeven. Hij schrijft: "Toen ik vanmorgen om 9 uur bij de bijen kwam, zag ik tot mijn grote verbazing de koningin vliegen. Ook de bijen kwamen al met stuifmeel weer. Om 10 uur en 1 uur

's middags heb ik de koningin weer zien vliegen. Bij haar terugkomst bij de kast bleef ze eerst een poosje rustig aan de buitenkant van de kast zitten. Graag zou ik willen weten wat dit bijzondere gedrag van de koningin zou kunnen betekenen. Wil degene die hier iets over kan zeggen reageren? Zijn er meer van dit soort observaties geweest?" De redactie wacht graag uw commentaar af.

EEN NIEUW WAPEN TEGEN DE VARROA?

Op het tweejaarlijks congres van duitstalige imkers dat ditmaal in augustus 1986 in het Zwitserse Sankt Gallen gehouden werd, gaf Adolf Knappwost, hoogleraar aan de universiteit van Hamburg, een uiteenzetting over zijn methode van Varroabestrijding. Knappwost zegt dat we voorlopig nog wel niet zonder chemische middelen - dat hoeven echter niet juist zeer giftige zogenaamde acariciden te zijn - zullen kunnen, wil de bijenteelt niet grotendeels te gronde gaan. Hij staat erg kritisch tegenover de huidige middelen als Folbex, Amitraz en Perizine. Niet alleen dat er residuën van deze stoffen achterblijven in honing en was, ook staat vast dat Varroamijten er op den duur resistent tegen zullen worden. Er wordt al beweerd dat tekenen hiervan bij Amitraz en Folbex geconstateerd zijn. Het resistentieprobleem los je niet op door nog giftiger acariciden te gebruiken, daarover is iedereen het eens.

Knappwost ontwikkelde een methode waarbij gebruik gemaakt wordt van een narcoticum. Narcotica zijn, zoals hij het noemt, "fysisch-chemisch" selectief. Dat zit zo. Het deel van het lichaamsoppervlak dat bedekt is met ademhalingsopeningen is bij de Varroamijt ongeveer net zo groot als bij de honingbij. Maar omdat de bij nu eenmaal een veel groter volume heeft is in verhouding het totale oppervlak aan ademhalingsopeningen bij de Varroamijt twintig keer zo groot. Als je nu in een besmet volk een luchtstroom brengt waarin zich een bepaalde hoeveelheid van een narcoticum bevindt, zal de concentratie daarvan in het Varroabloed twintig maal zo groot worden als bij de bij.

De kunst is nu om een zodanige dosering toe te dienen dat de mijten verdoofd of dood van de bijen vallen terwijl de bijen hooguit een beetje versuft raken. En op dit principe berust de methode Knappwost. Binnen drie minuten laten de mijten los en vallen ze door een gaasbodem op de ingevette onderlegger terwijl de bijen binnen twee à drie minuten weer volkomen bij hun positieven zijn. De hele procedure duurt ongeveer vijf minuten.

Na een half uur kun je zonder schade de hele behandeling herhalen. Essentieel is dat je precies moet vaststellen met welke kracht de lucht naar binnen geblazen moet worden en in welke concentratie het narcoticum via een zgn. "impulsgenerator" toegediend wordt. Er is een apparaat voor nodig waarvan Knappwost de technische details nog niet verklappen wil. Dat doet hij pas als zijn methode door de autoriteiten wordt goedgekeurd; een aanvraag daartoe is ingediend.

Het is volgens Knappwost onmogelijk dat meetbare hoeveelheden schadelijke bestanddelen in de honing achterblijven, zodat de methode ook tijdens de dracht toegepast kan worden. Na twee behandelingen wordt gemiddeld negentig procent van de mijten gedood, het broed heeft niets te lijden, de moeder blijft aan de leg en resistentieontwikkeling is onmogelijk. De aard van het narcoticum vermeldt Knappwost niet, in ieder geval gebruikt hij geen alcohol of ether waarvan aantoonbare resten in honing terug te vinden zijn. (ADIZ 1986/11)

Wat is er aan de hand?

Dat vroegen we de lezers naar aanleiding van een foto die we publiceerden in het oktobernummer op p.284 en waarin onze voorzitter, de heer Muntjewerf (in Terschelling fungerend als leraar van een gevorderden cursus), bezig was met een deksel dat tjokvol met bijen zat.

De vraag was gemakkelijker gesteld dan beantwoord, want niemand kwam met iets dat er een beetje bijkwam. Inmiddels zijn we zelf wijzer geworden en kunnen dus vertellen wat er nu écht aan de hand was.

Stel je moet een koningin zoeken. Raat na raat bekij-

ken, bijen op een klont uit elkaar pulken, wat afslaan, erop rekenend dat de koningin zich met haar lange benen wel vast zal kunnen houden. Volgende raat hetzelfde, maar alle bijen die je eerder boven de kast afschudde kom je dan later weer tegen. Dus... de leraar uit de Beemster leert zijn cursisten die bijen op een deksel, doek of wat dan ook, af te slaan zodat je ze niet steeds weer tegenkomt bij dat zoeken van de koningin. De foto nu toont het moment dat, als de koningin eenmaal gevonden is, de bijen weer teruggestort kunnen worden in de kast van waaruit ze afkomstig waren. En dat nu niemand dat kon gissen...

Kennismaken met de heer Nijman, HB-lid voor Overijssel- west

De heer Rob Nijman heeft niet lang geleden de leeftijd bereikt, waarvan de Engelsen zeggen dat het leven dan pas begint. Om precies te zijn hij is thans 41 jaar, woont en werkt in Zwolle, en wel als hoofdverpleegkundige in het Sophia ziekenhuis aldaar. Als je nader met de heer Nijman spreekt dan blijkt dat, wat op het eerste gezicht een willekeurige levensloop lijkt, toch gekenmerkt is door de nodige rechte lijnen die je er misschien oppervlakkig niet uit zou halen. Wat in de eerste plaats op moet vallen is dat er overeenkomst is tussen de verzorging van zieken en de verzorging van bijen. Beide verwachten van de bestuurder van de verzorging een zin voor verantwoording nemen. Voeg daar dan ook nog een agrarische opleiding toe (aan de befaamde G.A. van Swieten tuinbouwschool in Frederiksoord) en het beeld van zorg voor mens, dier en plant is rond, want zo is ook de bijenhouderij goed gekarakteriseerd.

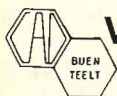
De belangstelling voor de imkerij werd in Frederiksoord voor het eerst gewekt. Hoewel ik begrepen heb dat de school, ondanks zijn fruitteeltlessen, geen eigen bijenstal had, had de leraar fruitteelt die toch wel bij huis. En de zeg twintigjarige Rob Nijman maakte als buurman van fruitteeltleraar Lubbers daar voor het eerst met de raten in de bijenwoning kennis. Het duurde echter tot het begin van de tachtiger jaren dat de heer Nijman met een kennis daadwerkelijk begon te imkeren. Thans, als je naar zijn bijen vraagt, hoor je dat hij erg gelukkig is met de faciliteiten die imkers vanuit de Gemeente Zwolle ondervinden. Hij imkert namelijk in een gemeentelijk schooltuinencomplex, waar een (beperkt) aantal imkers ieder een eigen stelling heeft mogen bouwen en waarin een beperkt aantal (4-6) volken kan worden gehuisvest. De groep imkers op dit stuk gemeentegrond vormt een hechte groep die ook weke-

lijks de drachtplantenverzorging voor de stellingen moet rondzetten.

U begrijpt hij is er blij mee want het is een goede bijenweide en maar op 500 m. afstand van huis.

Bij een bezinning op de omvang van de groep Overijssel-west blijkt dat de groep 14 imkersverenigingen omvat: van Deventer in het zuiden tot Steenwijk in het noorden en van Emmeloord in de Noordoostpolder tot aan Dedemsvaart. In de komende tijd hoopt de heer Nijman met al die verenigingen een goed contact op te bouwen. Bestuurlijke ervaring heeft hij inmiddels in de bijenhouderij opgedaan binnen de imkersvereniging Zwolle, bij het Zwols Ziektebestrijdingsteam (natuurlijk!) en bij nog een stuk of wat organisaties waar men om mensen met de mogelijkheid tot samenwerken verlegen zit. Men mag van de heer Nijman verwachten dat hij zijn verlangen om de verbinding tussen centrale organisatie van de VBBN, namelijk het Hoofdbestuur, en de imkersverenigingen metterdaad zal weten te bewerkstelligen. Daarmede wens ik hem namens u, lezers, ook alle succes, want alleen dan gaat het goed met de imkerij in ons land. Omgekeerd kan hij natuurlijk op ons rekenen. Of niet?

GROTE STERFTE BIJEN- VOLKEN VOORJAAR 1986

C.C. Smeekens

In het voorjaar van 1986 was er een grote bijensterfte. Het CAD voor de Insectenbestuiving en de Bijenhouderij heeft achteraf een onderzoek gedaan om een vlotte indruk te verkrijgen over deze voorjaarssterfte. Voor dit onderzoek zijn 41 willekeurig gekozen imkers, verspreid over het gehele land telefonisch geïnterviewd. De reden van de bijensterfte is niet gevraagd omdat dit meestal niet met zekerheid is vastgesteld.

Resultaten

De 41 geïnterviewde imkers hadden tezamen 610 volken ingewinterd. In het voorjaar bleken er 131 (21,5%) dood te zijn. Bij 4 (10%) imkers waren alle volken dood. Bij 9 (22%) imkers was er geen voorjaarssterfte. Het tijdstip van verenigen van de bijenvolken werd ook bij dit onderzoek betrokken.

	imkers	%	volken	dood	%
Verenigen voorjaar	14	34	271	34	12,5
Verenigen najaar	6	15	61	3	4,9
Verenigen voorjaar + najaar	4	10	59	3	5,1
Niet verenigen	17	41	219	91	41,6

Bij 20 imkers (49%) was een Varroa besmetting gevonden. Dit laatste was niet de reden van de grote bijensterfte.

Conclusie

Vanwege het in verhouding geringe aantal onderzochte imkers hebben de verkregen gegevens niet het exacte beeld van de voorjaarssterfte opgeleverd. Een globale indruk van de voorjaarssterfte 1986 is wel verkregen. Een voorjaarssterfte van 21.5% is erg hoog. De strenge winter en het slechte voorjaar hebben hierbij zeker invloed gehad. Sterke bijenvolken, welke goed ingewinterd zijn, kunnen ongunstige weersomstandigheden in de winter en het voorjaar goed weerstaan. Volken welke niet aan deze voorwaarden voldoen, zullen zich bij goed voorjaarsweer kunnen handhaven, maar onder slechte weersomstandigheden dood gaan. Om verzekerd te zijn van een goede voorjaarsontwikkeling moet aan de inwintering van de bijenvolken voldoende aandacht worden geschonken. Inwinteren is nog steeds het kunststuk van de imker.

De belangrijkste aandachtspunten bij het inwinteren zijn:

1. Alleen volken inwinteren welke minimaal 10 ramen bijen bezetten.
2. Zorg voor een goede stuifmeelvoorziening het gehele jaar door.
3. Goede hygiëne (ontsmetten)
4. Voldoende wintervoer (12-15 kg)
5. De bijenvolken droog opstellen in de winterperiode. Uit het onderzoek blijkt dat er grote verschillen zijn tussen de overwinterings- resultaten van diverse imkers. Een imker met hoge voorjaarssterfte kan hieruit zijn conclusies trekken en zal zijn wijze van imkeren kritisch dienen te bekijken.

ERESPelden EN VERENIGINGS- ONDERSCHEIDINGEN

Ook in 1986 werden weer erespelden en verenigingsonderscheidingen uitgereikt wegens jarenlange bestuursfunctie of een langdurig lidmaatschap van de VBBN.

Het Hoofdbestuur wil deze leden langs deze weg nogmaals danken voor al hetgeen zij voor de Vereniging hebben gedaan.

De namen van degenen die een erespeld ontvingen omdat zij 10 jaar of langer een actieve bestuursfunctie in een imkersvereniging uitgeoefend hebben zijn **vet** gedrukt.

Amstelland: Dhr. **L. Th. Groen**, **H.S. Kooij**, **D. Vunderink** en **P.F. Warren**

Amsterdam: Dhr. **T.C.L. Dobbe**

Apeldoorn: Dhr. **G.D. Bovendorp**, **N. Meboer**, **R.R.H. van Luttikhuisen**, **R. Meeboer** en **A. Steenbergen**.

Arnhem: Dhr. **H. Holdijk**, **J. v.d. Ende** en **T. Sieperda**

Bergum e.o.: Dhr. **J.J. Bergsma**

Beverwijk: Dhr. **K. Kenniphaas**, **C.G. Verduin** en **L. de Vries**

Ede: Dhr. **A.R.M. v. Rooyen**

Eindhoven: Dhr. **F. Huizinga**

Enschede: Dhr. **J.B. van Heek**

Epe: Dhr. **B. v.d. Berg**, **G. Gorselink** en **A.M.J. Kok**

Goeree-Overflakkee: Dhr. **L. Tanis**, **J. Mastenbroek**, **C. Keur** en **B. Zoon**

Gorinchem: Dhr. **B.A. van den Berg**, **J. Bullee** en **G.J.M. Winter**

Den Helder: Dhr. **J.J. Brugman**, **R. Dirks** en **S. van Scheijen**

Holten: Dhr. **G.J. Rietberg**

Leeuwarden: Dhr. **T. Bijlenga**, **J.G. Berritsma**, **C.G.M. Kolff**, **M. Meinsma** en **S. Santema-Swart**

Leiden: Dhr. **J. van der Blom**, **P. Doorschodt**, **A.M. Millington Ward**, **A. Neve**, **P.F. Reddingius** en **J. Vermande**

Loenen a.d. Vecht: Dhr. **H. Hogenhout**, **E. Hulsman**, **T.H. v.d. Maat** en mw. **E. Verschoor-Kalff**

Losser: Dhr. **G. Olde Boerrigter**

Meppel: Dhr. **H. Appelmelk**, **S. Appelmelk**, **J.C. Sparreboom** en **J. Vos**

Nieuw Schoonebeek: Dhr. **H. Falke**, **B.J. Koers** en **J. Ties**

Ooststellingwerf: Dhr. **Atze Dijkstra** †

Renkum: Dhr. **M. Jansen** en **G.D. van Steenbeek**

Soest-Amersfoort: Dhr. **R.J. Blom**, **A.J. van Breukelen** en **A. Dijkstra**

Steenderen: Dhr. **H.J. Hissink**, **G. van Hussel** en **B. Gosselink**

Steenwijk: Dhr. **D. Dijk**, **J. Groenink**, **G. v.d. Heide**, **H. Jansen**, **J. Lodewijk**, **M. Oosterveld** en **A. Soer**

Waterland: Dhr. **W. den Braver**

West Friesland: Dhr. **K. Dijkstra**, **A. van Eijk**, **U.V. Kok**, **J. Groot**, **Sterk**, **G. Willems** en **J.C. de Wit**

Wichmond-Vorden: Dhr. **L.H. Wiltink**

De Wijk: Dhr. **A. Broekert**

Wolvega: Dhr. **D.J. Brinkman**

Zeist: Mevr. **S.M. Kruijdt-Ferman**

Zelhem: Dhr. **J. Fokking** en **J.J. Helmes**

Zuidlaren: Dhr. **H. Hamminga**, **J. Hovenkamp**, **H. de Jonge** en **G. Muskee**

HOOFDPUNTEN UIT DE HB-VERGADERING van 6-11-86

- De VBBN zal de afd. Bijenteelt van het Landbouwschap verzoeken
 - stappen te ondernemen voor de toelating van mierzuur m.b.v. geïmpregneerde platen en
 - in de agenda van de e.k. vergadering een aan

de AID te richten verzoek op te nemen waarin: (1) om opgave van alle gemelde bijenschadegevallen wordt verzocht en naar de (2) gemaakte bevindingen ten aanzien van veroorzakers van de schade wordt gevraagd, alsmede naar (3) de verdere afhandeling voor zover van toepassing.

Doel daarbij moet zijn inzicht te krijgen in de frekwentie en de aard van de schade, eventueel veroorzaakt door reeds toegelaten middelen.

- Als vertegenwoordiger VBBN in de vergadering van de afd. Bijenteelt van het Landbouwschap zal worden voorgedragen dhr. W. v.d. Hoeven, plaatsvervanger dhr. G. Henseler. Als plaatsvervanger voor dhr. W. de Lange zal dhr. F.G.A. Janssen worden voorgedragen (was dhr. Hartman).
- Elk HB-lid ontvangt een voorbeeld-set van het lesmateriaal zoals door Staats Bosbeheer aan alle basisscholen wordt gezonden. De commissie PR zal ter ondersteuning van de imkersverenigingen een lesbrief samenstellen.
- Beleidsplan VBBN
 - a. Voorafgaand aan de HB-vergadering bespreken de voorzitters van de commissies dit onderwerp.
 - b. Vijf HB-leden legden hun ideeën voor de toekomst neer in "praatstukken". Uitvoerig wordt aan de hand van het bovenstaande gediscussieerd. Het DB nam op zich een concept-beleidsplan op te stellen en dit aan het HB voor te leggen.
- De afdeling Handel beraadt zich thans over de mogelijkheden om Duitse kunststofkasten in simplexmaten op de markt te brengen.
- Het rapport van dr. v. Heemert over veredeling van de honingbij kan, naar verluidt, begin 1987 verwacht worden. - Adressen van VBBN-leden kunnen niet verstrekt worden voor commerciële doeleinden. Voor zover er aanvragen zijn die een niet-commercieel karakter hebben, beslist het DB, eventueel na raadpleging van het HB.
- Op het artikel over honing in de consumentengids werd door dhr. Speelziek op persoonlijke titel gereageerd. Namens de VBBN zal de cie. Public Relations alsnog reageren.
- Dhr. C. Pater Jzn. zal tijdens de komende zittingsperiode de VBBN blijven vertegenwoordigen in de contactcommissie Tuinbouw /Imkerij van het Landbouwschap. Namens de VBBN zal hij daar een verhoging van de bestuivingsgelden bepleiten tot minimaal fl.40,- per volk. De leden worden opgeroepen het overeen te komen bedrag ook te bedingen.
- De Vereniging van Nederlandse Gemeenten werkt aan een model Algemene Politie Verordening waarin ten aanzien van het "Houden van bijen" rekening is gehouden met adviezen van dr. van Heemert.

- Op het verzoek tot financiële steun inzake de Nationale Imkersdag van de sub-vereniging Bommelewaard kwam een bedrag binnen van f 1000,-. De VBBN zal hier eenzelfde bedrag aan toevoegen, maar dan rest nog een schuld van fl 1000,-. De vereniging Bommelewaard zal spoedig met voorstellen komen hoe zij deze schuld denkt te voldoen.

mw.J.Pos
alg. secretaris

VAN HET SEKRETARIAAT

Op het moment dat de kopij voor het januari nummer wordt klaar gemaakt (eind november/ begin december) ontvingen we van 2 sub-verenigingen de gecorrigeerde ledenlijst nl. van Zuid-oost Flevoland en uit Doetinchem. Van de eerstgenoemde ontvingen we ook reeds de contributiebetaling.

Hartelijk dank voor deze zeer snelle reactie. Wanneer dit nummer bij U in de bus glijdt zijn, naar we hopen, de meeste gecorrigeerde lijsten en bijbehorende quotum-afrachten door ons ontvangen.

Mocht U, om wat voor reden ook, uw contributie nog niet betaald hebben, wilt U daar dan nu spoedig werk van maken?

Op de secretarissen en penningmeesters die nog in gebreke bleven, doen wij graag een beroep, de komende dagen de lijst en de quotum-afracht aan ons te zenden.

J. Pos
alg. secretaris

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE KOOP

Schoven gedorst lang roggestro (Petkuser winterrogge) D.H. te Paske, Lichtenvoordesestraatweg 72, 7122 RB Aalten. Tel 05438-322.

Bod gevraagd op mijn bijenbibliotheek van ongeveer 700 bijenboeken w.o. zeer zeldzame. Catalogus met verkoopvoorwaarden verkrijgbaar ad f 10,-, Postgiro 5143102. Alleen schriftelijk. J.A. Zwierink, v. Breestraat 21. Huis, 1971 ZE Amsterdam.

Strohkörbe (Stulper + Kantzkörbe), Körbe mit eingeflochtener Maske, Honigpressen zu Verkauf. Inlieferung möglich: D. Cordes, Vahlderweg 24, 2723 Scheessel, W. Germany. Tel 04263-2778.

Hoe het was in 1986

Het was een goed jaar, 1986, voor bijen en planten. Ondanks de tweede opeenvolgende strenge winter, het beetje kwakkelende voorjaar en ondanks de alom heersende Varroa-plaag. De lange zomer en zachte herfst deden de tuin echt opbloeien. De winter heeft wel wat schade aan een aantal heesters toegebracht. Een flink aantal siervormen van struikheide ging dood, maar (wat ik erger vond) het grootste deel van de tuintijm overleefde de vorst niet. Een aantal bijentoppers uit dit tuinjaar waren: winterheide, crosussoorten, wilg, de botanische tulp "Ancilla", moerasbloem, barbarakruid, phacelia, gele mosterd, vuilboom, framboos, slangekruid, slaapmutsje, langblad-ereprijs, kaasjeskruid-soorten, gulden roede, roze sneeuwbes, rode herfstaster en slui-eraster. Maar daarnaast staan er rond het Bijenhuis nog bijna 300 andere soorten planten, waarvan 90% redelijk tot zeer goed door de bijen wordt bevolgen.

Van een groot aantal soorten is er nu ook zaad en plantgoed beschikbaar. De bijenbevolking heeft zich het afgelopen jaar ook uitgebreid. Nu zijn er 4 aparte bijenstanden: een korvenstalletjes, een kleine stal met simplexkasten, een grote stal met simplex en spaarkasten en een stand met Mo-Bee hives. In de expositie-ruimte staat nog een bevolkt observatiekastje. Het afgelopen jaar hadden we ook een hommelvolk in een oude kast.

De plannen voor 1987

In het nieuwe groeiseizoen krijgt de Bijentuin gedeeltelijk een heel ander aanzien. Het aantal vakken met inheemse planten wordt sterk uitgebreid: er komen aparte vakken voor zaaiplanten (1 en 2-jarig), sterk woekerende planten, moerasplanten, vaste zonninnende planten, droge kalkminnende planten en bosplanten (als onderbegroeiing in de bosrand).

De appels, peren en pruimen krijgen naast de krokussen, blauwe druifjes en sneeuwkllokjes een vaste onderbegroeiing van klokjes-soorten, kaasjeskruid-soorten en ooievaarsbek-soorten. Achterin de tuin ben ik een kwekerij begonnen met planten uit de Bijentuin die ook te koop zijn. Een nog niet concreet plan op bijengebied is om wat meer aandacht te geven aan de "wilde" bijen door bv. nestgelegenheid te maken voor metselbijen. Hopenlijk heb ik met dit verslagje weer veel bijen- en plantenliefhebbers geprikkeld om in het nieuwe jaar een of meer bezoeken aan onze Bijentuin te brengen. Een voorspoedig nieuwjaar en tot ziens,

Jan van der Ham.

Huldiging van een bekend imker, de heer A.R.M. van Rooyen

De Edese bijenhouders, in vereniging bijeen, hebben op 3 oktober jl. hun collega en oud-bestuurslid, de heer van Rooyen gehuldigd. Uit handen van het Hoofdbestuurslid, de heer Janssen ontving hij de gouden erespeld voor langdurig bestuurslidmaatschap. Hij was o.a. 24 jaar sekretaris van "Ede" en als zodanig een bekend propagandist van de bijenteelt. Geen wonder want zijn vader was al actief imker en hoofdbestuurslid van de VBBN.

Opsommend zien we in hem een zeer organisatiebewust lid, waarbij een hoogtepunt werd gevormd door de in 1962 gehouden Nationale Imkersdag, die toen in Ede plaats vond. In de tijd dat de Edese heide nog volop bloeide organiseerde hij fietstochten langs bijenstanden op die hei. Zo zag je de mooiste stukjes vredige hei.

Tijdens van Rooyen's secretariaat werden twee bijenstallen gebouwd nl. aan de Kreelseweg en bij de kinderboerderij Proosdij. Bekend is ook zijn inzet voor de Veenendaalse bijenmarkt, o.a. als keurmeester. Ook de Bijenhuis expositie heeft van zijn kennis mogen profiteren. Als we het hier bij laten dan vergeten we veel, maar niet willen we vergeten de wens uit te spreken dat hij er nog lang plezier in zal hebben zich voor de imkerij in te zetten.

V.l.n.r. Mevr. van Rooyen, de heer van Rooyen, de heer Jansen en de heer Stip, voorzitter van de Edese Bijenhouders Vereniging.

Beginnerscursussen:

Velp: De beginnerscursus begint in de 1e week van maart 1987. Aanmelden bij dhr. L. Melse, Diepsesteeg 2c, 6994 CD De Steeg, tel.08309-3255

Emmen: De beginnerscursus gaat in februari van start. Opgave bij W.de Kleine, Laan v.d. Iemenhees 528, 7823 JW Emmen, 05910-21958

Wageningen: Bij voldoende deelname start een beginnerscursus in februari 1987.

Inlichtingen bij secr. E. de Vries, 08370-16720

Gevorderden cursussen:

Cursus bijenprodukten en hun gebruik.

DOELSTELLING: De bijenprodukten nader te leren kennen voor wat betreft samenstelling, oogst, behandeling en toepassing.

DOELGROEP: imkers die voor dit onderwerp belangstelling hebben en bij voorkeur een beginners en gevorderden cursus hebben gevolgd.

CURSUSINHOUD: De cursus bestaat uit 13 lessen van 3 uur. Het behandelt de bijenprodukten honing, was, propolis, stuifmeel, koninginengelei en bijengif. Het accent ligt op theorie: soorten samenstelling, winning, bewaring, verkoop, presentatie, verpakking, keuring, het honingbesluit enz.

Waar mogelijk zal er ook met de produkten worden gewerkt om bv. mede, boenwas, kaarsen, honingkoek e.d. te maken en eigen produkten te onderzoeken.

DOCENTEN: Dhr. C. Pater Jzn. en mw. J.M van Heest-Verloop

ALGEMEEN: Lokaal: Praktijkschool Barneveld, Wesselseweg 32, Barneveld

Lesavond: dinsdag van 19.30- 22.30

Startdatum: 13 januari 1987

Aanmelding: mw. R.Lamé-Hanson, secr. Bijenteelt Ver. Voorthuizen

Noordenweg 15, 3781 ME Voorthuizen, tel 03429-3797 na 19.00 uur

Emmen: Bij spoedige opgave kan de gevorderden cursus nog in januari van start.

Aanmelding is mogelijk voor degenen die in het bezit zijn van een beginnersdiploma of 4 jaar bijenhouden. Aanmelden: zie hierboven bij beginnerscursus.

Beilen: Gedurende 8 avonden kunt U een korfvlecht cursus volgen, de eerste is op 22 januari a.s. Voorwaarde is voldoende deelname. Inlichtingen geeft S. Bootsma, 05930-3052.

STEENWIJK

50 jaren Steenwijk

We hoorden van getuigen en we weten door een brief van de secretaris van de imkersvereniging in Steenwijk dat de viering van het 50-jarig bestaan voortreffelijk is verlopen. Daaraan was een honingkeuring op 8 november gekoppeld en daarover moet hier nog wat vastgelegd worden. Keurmeesters de heren Koster en Kuiper verrichtten de keuring in het openbaar zodat eventuele vragen uit het publiek direct beantwoord konden worden. Hierdoor, zo schijft de heer Hahn, "droeg dit onderdeel extra bij tot het doel van deze keuring nl. het promoten van het produkt honing en het nut van de bijen".

Het aantal inzendingen overtrof alle verwachtingen omdat in 13 van de 14 klassen door imkers was ingezonden. Opnieuw kon men op het oude land niet op tegen het geweld vanuit het nieuwe land, omdat de Noord Oostpolder, zoals ook eerder, de groeps prijs won. Dat kwam door de betere troefkaart van de NOP- imkers in de vorm van de Heer van der Laan, zo schrijft de heer Hahn. "Hij was op deze keuring een klasse apart door vrijwel in alle honingklassen meerdere 1e prijzen te behalen".

De bekroonde inzendingen maakten na de keuring deel uit van de expositie "De wonder wereld van de Honingbij", ingericht met behulp van het Bijenhuis. Die prijswinnende, glanzende potten honing stonden er naast een tiental kratten eersteklas bestoven fruit, ingezonden door fruittelers, teneinde het nut van de bijen tegenover het publiek te benadrukken.

Op 29 april 1986 is overleden de heer, **H.J.Dekker** op 92-jarige leeftijd. Ongeveer 30 jaar lang diende hij "Brummen" als secretaris en penningmeester. Als voorbeeldig imker stelde hij het belang van de bij voor de mens en natuur, boven het materiele gewin.

Bestuur en leden van de imkervereniging Brummen.

Op 13 november jl. overleed op 78-jarige leeftijd ons lid **G. Rotmensen**. Vele tientallen jaren is hij enthousiast imker geweest en tot het laatst heeft hij plezier beleefd aan zijn bijen.

Wij wensen zijn familie veel sterkte om dit verlies te dragen.

Bestuur en leden van de imkersvereniging Emmen

HET HOOFDBESTUUR in 1987

Gebruikelijk is een presentatie van de bestuurssamenstelling in het januarinumnummer. Dit, omdat er veranderingen sinds het nieuwe jaar zijn opgetreden en de lijst zoals afgedrukt in de Informatiegids hier en daar verbetering behoeft. Het HB ziet er op 1/1/1987 als volgt uit:

voorzitter: drs. P.C. Muntjewerf, Nekkerweg 66B, 1461 LE Midden Beemster, 02990-23461

Groningen: R.R. Saal, Wilhelminaweg 4, 9901 CM Appingedam, 05960-27519

Friesland: H.J.J. v.d. Broek, Dollard 72, 9204 CR Drachten, 05120-20489

Drente: F.E. Hoogendoorn, Oldenhaven 26, 7963 SJ Ruinen, 05221-2361

Overijssel-west: G.R. Nijman, Beerze 13, 8032 EE Zwolle 038-540712

Overijssel-oost: G. Henseler, Horstlindelaan 44, 7522 JE Enschede, 053-351398

Veluwe-noord: W. v.d. Hoeven, J. v. Ruysdaelstr. 14, 3781 XC Voorthuizen, 03429-3102

Veluwe-zuid: F.G.A. Janssen, Torenlaan 5, 6866 BS Heelsum, 08373-14121

Achterhoek: J. Schreurs, Bangerslat 37, 7103 DT Winterswijk, 05430-17226

Betuwe: S.J. Gouda, Tuinstraat 10, 5317 JL Nederhemert, 04185-343

Utrecht: mw. E.S.C. Kroes-Jasperse, Badorfstr. 45, 3962 CC Wijk bij duurstede, 03435-74493

N-Holland: C.E. Jansen, Ruys de Perezlaan 30, 2111 WP Aerdenhout, tel. 023-241846

Z-Holland: drs. Th. Weyman, H. Swartplantsoen 23, 2394 XC Hazerswoude, 01714-2606

Zeeland: J.L. Raucamp, Putwijkstr. 5, 4388 HP Oost Souburg, 01184-62823

N-Brabant: W. de Lange, Zagerstr. 25, 5694 AT Breugel, 04990-76187

Limburg: mw. A.M. Jacobs, De Lange Akker 372, 6291 VT Vaals, 04454-2127

Zoals bekend wordt het Dagelijks Bestuur gevormd door de algemeen voorzitter, de heer Muntjewerf, de twee vice-voorzitters de heren Weyman en Henseler en de heer v.d. Hoeven.

Tenslotte is het wetenswaardig om de ereleden van de Vereniging te vermelden: Mr. L.R.J. Ridder van Rappard, erevoorzitter en de ereleden W. Assink, R.H. Geskes, R.P. Groenveld, ir. J.F.A.M. Mommers, W.M. v. Mourik, C. Pater Jzn. en A. Vink.

Voor verdere, diepergravende organisatorische informatie is het wellicht dienstig om de in april/mei uitgekomen Informatiegids te raadplegen.

® Perizin maakt de varroa-mijt kansloos

De varroa-mijt is nu over praktisch heel Nederland verspreid. Ondanks een intensieve bestrijding zijn de meeste bijenvolken met deze parasiet besmet. Dat de bestrijding tot nu toe niet altijd succesvol was komt doordat de gehanteerde methoden niet erg effectief waren of lastig in het gebruik.

Met de introductie van Perizin komt hierin definitief verandering. Want Perizin is eenvoudig toepasbaar en buitengewoon effectief: Perizin maakt de varroa-mijt kansloos. Perizin is verkrijgbaar bij de bijen-vakhandel.

Bayer Nederland B.V. Agro Chemie-Veterinair
Nijverheidsweg 26, 3641 RR Mijdrecht.

**BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN.,
JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82**

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

30 januari Leiden

Leiden houdt zijn jaarlijkse algemene vergadering en heeft o.a. door leden opgenomen dia's op het programma.

14 februari Utrecht

De jaarlijkse koninginneteeeldag wordt een carnica dag en zal gehouden worden in de collegezaal van de Veterinaire Fysiologie aan de Alexander Numankade 93 te Utrecht, naast het lab voor Vergelijkende Fysiologie, Jan van Galenstraat.

Hoe er te komen:

I Met openbaar vervoer:

vanaf centraal station Utrecht met buslijn 9 richting Overvecht, uitstappen halte J.v. Galenstraat.

II per auto:

vanuit HILVERSUM: afslag Utrecht Noord nemen, bij de eerste stoplichten linksaf, het spoor over en via Eykmanlaan een rotonde met stoplichten (kruising met de Kard. de Jongweg) recht oversteken. Bij het daaropvolgende stoplicht linksaf de Alex. Numankade op. Inrit ligt tussen twee weilanden.

vanuit AMSTERDAM: al bij Maarssen de richting Utrecht Noord nemen. Deze weg alsmaar volgend, langs de stadsrand, komt u tenslotte over het spoor. Zie verder bij Hilversum.

vanuit O.-, Z.- of W.-NEDERLAND de nieuwe snelweg door het landgoed Amelisweerd nemen, aangeduid op de borden als richting Hilversum-Amersfoort. Houd de rechterzijde aan (richting A'foort) maar blijf op die baan de aanduidingen Utrecht volgen (dus niet Utrecht Noord) Bij de afslag Utrecht Oost eraf, naar de Biltse Rading; hier links afslaan, de rotonde bij de veemarkt recht oversteken (de Kard. de Jongweg) en na de spoorbaan bij de eerste zijstraat met stoplichten linksaf. Dit is de Jan v. Galenstr. die eindigt bij de Alex. Numankade. De inrit ligt tussen de weilanden.

Programma:

- 9.30 uur Koffie en bijpraten
- 10.00 uur Opening en mededelingen van de voorzitter K.T.C.
- 10.10 uur drs. A. de Smidt. Uitgebreid verslag van het Schiergebeuren 1986; meningspeiling omtrent de vraag: "hoe klantenkring Schier hechter te maken". Vragen en discussie, gespreksleider dr. Velthuis.
- 11.15 uur dr. H.H.W. Velthuis. "Waarde teeltmateriaal Schier" Vragen en discussie.
- 12.30 uur lunch
- 13.30 uur R. Kakes "Plaats landbevruchtingsstations in teeltprogramma"

Vragen en discussie.

- 14.30 uur M. Bijnen "Resultaten bij de invoering van Schier koninginnen".
- 15.15 uur Einddiscussie.
- ong. 15.45 uur sluiting.

Kosten: Omdat de bijeenkomst niet wordt gesubsidieerd wordt van elke deelnemer f 5,— toegang gevraagd. Hierbij is koffie en thee inbegrepen. In de middagpauze kan een eenvoudige lunch worden genoten; zelf een lunch meebrengen kan ook. De kosten van de lunch bedragen eveneens f 5,—, maar u moet zich hiervoor wel even opgeven per briefkaart aan H. Velthuis, Vergelijkende Fysiologie, J.v. Galenstr. 40, 3527 LA Utrecht of telefonisch (uitsluitend op 10, 11 en 12 feb. tussen 9.00 en 12.30) tel. no 030-716221.

28 maart Ede

Algemene vergadering VBBN.

Het Bijenhuis heeft in 1987

VOOR UW BIJEN:

Kasten met hoek-
vertanding
Kunstraat gegoten
en gewalst
Raampjes en K.G.
roosters
Casomel-b, Invert-
suiker enz. enz.

VOOR U:

Slingers, zeven en
aftapvaten R.V.S.
Honingflacons,
-bussen en -etiketten
Kappen, sluiers en
imkergereedschap
Bijentabak-anti Varroa,
boeken, enz. enz.

VOOR ALLEN:

de betere kwaliteit
de betere
maatvoering
de betere
sortering
en beslist niet
duurder

BIJENHUIS WAGENINGEN

Grintweg 273 - 6704 AP Wageningen - Tel. 08370-22733

OPENINGSTIJDEN WINKEL EN KANTOOR

Dinsdag t/m vrijdag van 9.00 tot 18.00 uur
Zaterdag van 9.00 tot 13.00 uur
Maandag gesloten.